

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

”Om skolan är fin så trivs man bättre”

**En studie av den fysiska skolmiljöns betydelse för elevernas
inställning till skolan och det egna skolarbetet**

Av:

Annika Jantén och Emelie Martinsson

LAU350

Handledare: Ninni Trossholmen

Examinator: Kerstin Lökken

Rapportnummer: VT- 06 - 1030-2

Abstract

Institution: Etnologiska Institutionen

Författare: Annika Jantén och Emelie Martinsson

Arbetets titel: ”Om skolan är fin så trivs man bättre”
En studie av den fysiska skolmiljöns betydelse för elevernas inställning till skolan och det egna skolarbetet

---

Bakgrund: Hur skolans fysiska miljö eventuellt kan inverka på elevers inställning till skolan, lärare och undervisning är ett relativt outforskat område. När skolverksamheten och dess resultat hittills har utvärderats har man sällan betraktat den fysiska miljö som omger eleverna dagligen som en eventuell faktor. De fåtal forskningsarbeten som hittills gjorts på detta område tyder på att den fysiska miljön påverkar vilken identitet elever utvecklar i sin relation till platsen och att den också sänder ett tydligt budskap om man är välkommen eller inte.

Syfte: Vårt syfte är att undersöka hur eleverna eventuellt påverkas av skolans fysiska miljö. Vi ämnar undersöka vilka signaler den fysiska miljön sänder till eleverna och hur de upplever situationen. Vi ska även undersöka lärares syn på den fysiska miljön och hur de eventuellt påverkas och tror att eleverna påverkas.

Metod: Arbetet bygger dels på en enkät undersökning gjord bland elever från den senare delen av grundskolan på två skolor och dels intervjuer med två elever samt en lärare från respektive skola.

Resultat: Genom vår undersökning har vi upplevt att både elever och lärare verkar eniga om att en trevlig skolmiljö påverkar dem positivt. Det verkar uppenbart att elevernas mentala hälsa påverkas av den omgivande miljön, men det är däremot mer tveksamt om den påverkar deras arbetsinsats i skolan.

Nyckelord: Fysisk miljö, motivation, ansvar, makt, grundskolans senare del

Förord

I det här arbetet har vi haft möjlighet att fördjupa oss i ett ämne som vi blivit intresserade av under vår verksamhetsförlagda utbildning, vfu, och som vi många gånger diskuterat med våra respektive lokala lärarutbildare; den fysiska skolmiljöns betydelse. Under vår utbildning har det blivit tydligt för oss hur mycket den mentala lärandemiljön påverkar elever och hur viktigt det är att den är väl planerad och genomtänkt. Eftersom vi haft vår vfu på två skolor med i vårt tycke helt skilda fysiska miljöer har vårt intresse väckts för om, och i så fall hur, skolans fysiska miljö påverkar de elever som befinner sig i den. Vi har fått se hur elever och lärare ser på sin arbetsmiljö och hur de själva upplever att de påverkas av den.

Vi är mycket glada och tacksamma över den kontakt vi haft med våra respektive vfu-skolor under arbetets gång. Vi vill därför rikta ett varmt tack till alla de elever och lärare som delgivit oss sina åsikter genom att svara på vår enkät och ställt upp på intervjuer. Ett stort tack också till våra lokala lärarutbildare som har hjälpt oss med kontakten med eleverna och deras föräldrar, samt avvarat delar av sin undervisningstid till vårt förfogande.

Vår handledare Ninni Trossholmen har under arbetets gång varit oss behjälplig med sin kunskap och erfarenhet. Hennes intresse för vårt ämne har gett oss den uppmuntran vi behövt och vi är mycket tacksamma för alla de goda råd som hon bistått oss med.

Göteborg 2006

Annika Jantén och Emelie Martinsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställning	2
3. Problemformulering	2
4. Utbildningsvetenskaplig och didaktisk relevans	3
5. Forskning och litteratur	4
Styrdokument	5
Arbetsmiljölagen	5
6. Teoretiska utgångspunkter	6
Makt	6
Genus	6
Kaos/ordning	7
Sociokulturellt perspektiv	7
7. Metod och material	8
Etiska överväganden	9
Källkritik	10
8. Beskrivning av skolorna	11
Stadsskolan	11
Öskolan	11
9. Resultatredovisning	12
Skolbyggnadens utseende	12
Den omgivande miljön	12
Klassrummen	13
Uppehållsrummen	14
Skolans toaletter	15
Matsalen/Bamba	16
Skolans idrottssal och omklädningsrum	16
Lärarrummen	17
Lärarnas arbetsrum	17
Vem som anses bära ansvar för skolans fysiska miljö	17
Önskemål om förändring	18
Hur den fysiska miljön påverkar eleverna	21
10. Analytisk diskussion	23
Makt	23
Genus	24
Kaos/ordning	25
Sociokulturellt perspektiv	27
11. Avslutande sammanfattning	28
12. Referenslitteratur	30

Bilaga 1

Bilaga 2

1. Inledning

Många områden av skolan och skolverksamheten är väl undersökta men den fysiska miljöns inverkan på elevers inställning till skolan, lärande och undervisning är relativt outforskat. Lärande sker inte i ett vakuum och oberoende av den omgivning man som lärande befinner sig i. För att lyckas väl och uppnå goda resultat med sin studieinsats så spelar den omgivande miljön stor roll. Vid utvärdering av skolverksamheten och de resultat som nåtts diskuteras dock sällan lokalerna och den omgivande fysiska miljön (jfr Björklid 2005:9).

Vi har varit placerade på två vfu-områden¹ som ser tämligen olika ut. Det ena området har utgjorts av en skola i en av Göteborgs förorter och den andra av en skola på en ö utanför Göteborg. Vår personliga uppfattning är att dessa båda skolor skiljer sig åt och att eleverna befinner sig i skolan på olika villkor. Skolan i Göteborg, som vi fortsättningsvis kommer att kalla Stadsskolan, är ganska sliten och ger ett tråkigt intryck medan den på ön, fortsättningsvis Öskolan, är relativt nyrenoverad och fräsch. *Det är verkligen inte lätt att få skoltrötta elever övertygade om att deras utbildning är viktig, när hela skolans utseende förmedlar att ingen utanför bryr sig om den.* Denna kommentar fälldes av en lärare på en av de skolor vi haft vår vfu och härmed väcktes vårt intresse för den fysiska miljön och dess betydelse för elevens inställning till skolan och den egna skolgången.

Pia Björklid, professor i pedagogik, konstaterar att den fysiska miljön påverkar vilken identitet elever utvecklar i sin relation till platsen och att den också sänder ett tydligt budskap om man är välkommen eller inte (Björklid 2005: 10). En sliten och smutsig miljö kan därför ge elever en uppfattning om att de inte är välkomna i skolan. Vår egen uppfattning är att en skolas fysiska miljö är av stor betydelse för elevers inställning till skolan och att en inspirerande och fräsch miljö är av vikt för att som lärare kunna motivera elever att göra sitt bästa. Eftersom vår erfarenhet från skola och undervisning främst kommer från högstadiet är det därifrån vi utgår. Trots vår bristande erfarenhet från lägre stadier, har vi en känsla av att det satsas mindre på den fysiska miljön ju högre upp i skolåren man kommer. Både inom förskola och låg- och mellanstadiet har elever tillgång till en mer genomtänkt fysisk miljö än på högstadiet, trots att inläring, även i grundskolans högre åldrar, handlar om så mycket mer än tillgången till de rätta läroböckerna.

Den fysiska miljöns betydelse ges lite utrymme i de styrdokument som skolans verksamhet ska utformas efter. I läroplanen står det att ”alla som arbetar i skolan skall främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön” (Lpo94 i: *Lärarens handbok* 2002: 18), vilket är ett av de få ställen där den fysiska miljön omnämns. Det tycks vara en allmänt rådande uppfattning att en god lärandemiljö inte är beroende av den omgivande miljöns utseende. Det talas ofta om vikten av en god pedagogisk miljö, men man syftar då oftast på den mentala lärandemiljön vars ansvar ligger på pedagogerna. För att kunna erbjuda elever en god lärandemiljö menar vi att det är viktigt att undervisningen sker i en fysisk miljö där elever känner att de kan påverka och ta ansvar. Men framförallt är det viktigt att elever känner sig välkomna i skolan och att de känner att deras utbildning värderas högt av samhället. Här menar vi alltså, att den fysiska miljön spelar en viktig roll.

---

¹ Vfu: verksamhetsförlagd utbildning

2. Syfte och frågeställning

Syftet med vårt arbete är att se om, och i så fall hur, elever och lärare tror att skolans fysiska miljö påverkar elevernas inställning till skolan, lärande och undervisning. Vår undersökning görs på de två skolor som nämndes i inledningen för att se om det går att upptäcka tendenser som pekar på den fysiska miljöns betydelse.

För att om möjligt besvara vårt syfte kommer vi att analysera resultaten från följande frågeställningar:

1. Vad är elever och lärares uppfattning om skolans fysiska miljö?
2. Vem har ansvaret för den fysiska miljön i skolan, enligt elever och lärare?
3. Vad i skolans fysiska miljö bör förändras enligt elever, och hur ska förändringen gå till?
4. Anser elever och lärare att skolans fysiska miljö påverkar elevernas inställning till skolan, lärande och undervisning?

3. Problemformulering

I sin artikel ”Den moderna skolbyggnaden tar form” beskriver K G Lindqvist skolbyggnadens utveckling och varierande utformning under 1900-talet. Han beskriver hur bl a nya reformer, nya pedagogiska tankesätt och det under åren varierande elevantalet har påverkat inställningen till byggandet av nya skolor under skolbyggnadens historia (1992: 172f). Sådana förändringar innebar nya förutsättningar för skolans verksamhet och kom att bidra till att skolbyggnader moderniserades alltmer. Flexibilitet kom att prioriteras och man tänkte mer långsiktigt så att planlösningar kunde ändras efter behov. Det ritades så kallade ”normalritningar” till folkskolan som visade hur den ideala skolbyggnaden borde se ut. Denna typ av ritning visade både på skolans planering i stort, samt lokalernas utformning och inredning. Särskilda grupper av sakkunniga inom området, anlätades för att studera pedagogiska, tekniska och hygiensiska förutsättningar för verksamheten.

Både Stadsskolan och Öskolan är skolor som byggdes under 1960-talet. Detta var en tid då man började förstå att de skolor som byggdes skulle kunna komma att utnyttjas så långt framåt som in på 2000-talet. Skolorna började betraktas som byggnader som skulle kunna anpassad, både till den tidens, som till morgondagens behov. I läroplanen från 1962 återfinns en formulering som fick konsekvenser för planering och utformning av skolbyggnader: ”I ett föränderligt samhälle är det ej lämpligt att i detalj precisera och fastslå vare sig innehåll eller form för arbete”.

I skolan genomfördes även en stor förändring i slutet av 1960-talet, i och med införandet av den nioåriga obligatoriska grundskolan för barn mellan 7-16 år. Det innebar att skolbyggandets form och utseende, fick stå tillbaka för diskussioner om allmänna skolfrågor (Kristensson 2005: 441). Än idag utgörs den största delen av debatten och forskningen av allmänna och organisatoriska frågor kring skolan. Skolans fysiska miljö och dess betydelse för inläringen, tycks än idag vara ett relativt utforskat ämne.

4. Utbildningsvetenskaplig och didaktisk relevans

Arbetsplatserna i Sverige regleras efter arbetsmiljölagen och de flesta som är verksamma inom arbetslivet har säkerligen en uppfattning om vad som krävs för att de ska må bra på sin arbetsplats. Det handlar mycket om arbetsledningen och arbetskollegorna, men också hur den fysiska miljön är utformad. I Sverige är det enligt lag förbjudet för någon under 16 år att utföra arbete utan målsmännens samtycke (Föräldrabalken 6 kap § 12). Vad många kanske inte tänker på är det stora antalet barn och unga som har skolan som sin arbetsplats. Vikten av den fysiska miljön har kommit att bli ett omtalat ämne i dagens debatt, då en högstadieskola i Malmö kan komma att gå till historien som den första i Sverige som stängs, delvis på grund av den omfattande vandalisering som pågått under en tid (*Göteborgs Posten* 2006-05-11).

Skolans kvalitet undersöks och utvärderas kontinuerligt av Skolverket, som är en statlig myndighet. Som ett komplement till de nationella utvärderingar som Skolverket genomför, har samma myndighet det senaste årtiondet även genomfört regelbundna attitydundersökningar hos elever och lärare på Sveriges skolor. Dessa får där möjlighet att uttrycka sina åsikter om skolans olika områden, där den fysiska miljön ingår. Undersökningen syftar främst till att utgöra ett underlag för en fördjupad debatt om skolan. I den senaste undersökningen som genomfördes 2003, konstaterade skolverket att attityden till skolans fysiska miljö är mycket splittrad, eftersom många är mycket missnöjda medan lika många är nöjda.

Under lärarutbildningen förekommer det ofta diskussioner om hur elever påverkas av en skolas mentala miljö och hur mycket lärarens förhållningssätt gentemot eleverna påverkar hela deras skoltid. Under våra vfu-perioder och i våra möten med elever och lärare har vi fått ta del av deras uppfattning om sin skola, sina lärare/elever, klasskamraterna, rektorn och skolledningen. Vi har också haft möjlighet att ha många och intressanta diskussioner om hur elever och lärare påverkas av de olika relationer och konflikter som utspelas på Sveriges största arbetsplats, skolan. Men vi har även märkt att flertalet elever och även lärare på skolorna, talar ganska mycket om vikten av den fysiska miljön utseende och hur mycket det påverkar dem.

Den fysiska miljön är en av de delar av skolan som direkt påverkas av ekonomiska resurser. Att skolan under de senaste åren drabbats av kraftiga nedskärningar är ett välkänt faktum. Det talas dock oftare om hur de minskande lärarresurserna påverkar eleverna, än hur nedskärningarna påverkar skolans möjlighet att behålla en dräglig arbetsmiljö för alla de människor som arbetar där. Vårt intresse för den fysiska miljön har väckts under diskussioner med lärare på våra vfu-skolor. De har ofta påpekat flertalet brister i den miljö de arbetar i och som ju också är den miljö vi som blivande lärare snart kommer att befinna oss i.

Pia Björklid poängterar att en skolas utseende ger eleverna en bild av hur deras utbildning värderas (2005: 51). Vi frågar oss då om det inte också påverkar deras inställning till skolarbetet och följaktligen också lärarens arbete? Om elever upplever att deras utbildning inte är något som samhället vill spendera pengar på, blir det kanske också svårare för dem, och även för deras lärare, att motivera sig själva till att göra en god arbetsinsats i skolan. Läroplanerna understryker vikten av att eleverna ska lära sig att ta ansvar för sin egen skolgång. Skolverket framhäver samtidigt att glappet är stort mellan elevernas vilja att påverka och deras möjlighet att göra det (2003: 44). Under våra vfu-perioder har det också blivit uppenbart för oss, att elevernas vilja att ta ansvar för och förändra sin fysiska

arbetsmiljö är mycket stark. Vi har otaliga gånger varit med på klassråd där eleverna uttryckt sin vilja att måla om sitt klassrum utan att få gehör. Det bör betraktas som beundransvärt att de själva vill ta ansvar för sin miljö. Samtidigt ställer vi oss frågande till det faktum att eleverna själva verkar känna att de måste göra något åt den fysiska miljön då de ser det som deras enda möjligheten till förändring.

Det är ingen tvekan om att det är lärarna i skolan som har ansvar för hur den pedagogiska verksamheten utformas, men det är inte lika tydligt vem som ansvarar för skolans fysiska miljö. Vår förhoppning är att med det här arbetet få en uppfattning om elevers, och även lärares, tankar och känslor angående skolans fysiska miljö. Vi hoppas också få en inblick hur den fysiska miljön värderas och om, och i så fall hur, den påverkar elevernas inställning till skolan.

5. Forskning och litteratur

Skolans fysiska miljö och dess betydelse för elevernas inläring och inställning till skolarbetet är ett område som det ännu inte forskats så mycket om. Den litteratur som behandlar skolmiljön tar i de flesta fall upp skolans mentala miljö och dess problem. Pia Björklid behandlar dock förhållandet mellan skolans fysiska miljö och elevers inläring i sin kunskapsöversikt *Lärande och fysisk miljö* (2005). Hon sammanfattar där den litteratur som finns och den forskning som gjorts. Hon poängterar att kopplingen mellan skolans fysiska miljö och elevers inläring är ett utforskat ämne, men menar också att den forskning som gjorts är överens om att den fysiska miljön har stor betydelse för elevers inläring. Hon menar även att forskare är eniga om att en skolas utseende förmedlar eleverna intrycket av hur deras utbildning värderas av samhällets beslutsfattare. "Skolans fysiska och psykosociala miljö förmedlar ett budskap till eleverna som bl.a. handlar om samhällets värdering av dem och deras arbete" (2005: 51). Björklid menar också att skolans fysiska miljö sänder ett budskap till eleverna om de är välkomna eller inte och påpekar att människans psykiska välbefinnande påverkas starkt av den omgivande miljöns inredning och stämning och hela tiden pågår ett samspel mellan människor och ting.

Etnologiprofessorerna Billy Ehn och Orvar Löfgren diskuterar i sin bok *Kulturanalyser* (2001) betydelsen av att den fysiska och den mentala miljön vävs samman. De två skolor där vi genomförde vår undersökning skiljer sig mycket åt när det gäller deras fysiska placering. Stadsskolan är placerad i vad som brukar kallas en "betongförort" i utkanten av Göteborg. Området präglas av ekonomiska och sociala problem och i området runt om skolan finns mycket asfalt och höghus i betong. Öskolan ligger i en mindre ort på en ö utanför Göteborg som kännetecknas av närheten till havet och vacker natur. Skillnaden mellan stad och land är märkbar och vi intresserade oss för om denna fysiska skillnad påverkade elevernas mentala inställning till skolan. Ehn och Löfgren menar att den fysiska miljö som människor rör sig i förmedlar en bild av omvärlden och om vad som är vackert och fult (2001: 97). Vare sig man bor i stad eller på landet måste man utveckla en kulturell kompetens för att kunna se de olika koder och tecken som finns i omgivningen. I stadsmiljön finns en mångfald som saknas på landsbygden vilket innebär att dom kulturella koderna och yttringarna är mer svåra att ta till sig.

Etnologen Anna Sofia Lundgrens avhandling "Tre år i G" (2000) tar upp elevers syn på kropp och kön i en högstadieskola, men diskuterar också skolbyggnadens struktur och organisation och elevers syn på detta. Hon beskriver hur eleverna på den skolan hon

genomförde sin undersökning aldrig ifrågasatte hur den kunskap som skolan förmedlade var organiserad. Eleverna uttryckte sitt missnöje över skolbyggnaden och dess inredning, men ”skolans existens legitimerades och dess formmässiga grundtanke överensstämde med elevernas kunskap om vad undervisning var” (Lundgren 2000: 48). När eleverna beskrev saker som de upplevde var negativa med skolan, berättade de om den dåliga skolmaten och tråkiga lektioner och drog paralleller till hur det var ”förr”.

Skolverket genomför sedan början av 90-talet regelbundna undersökningar om elevers och lärares attityd till skolan, med syfte att komplettera den nationella utvärdering de hela tiden genomför. Skolverket skriver att ”både den sociala och fysiska miljön utgör viktiga förutsättningar för skolans verksamhet” (2003: 45). I sin senaste rapport från 2003 konstaterade Skolverket att elever upplever att avståndet mellan deras vilja att påverka skolan och deras möjlighet att verkligen göra det är mycket stort. Framförallt uttryckte eleverna en vilja att påverka vilken skola de ville gå i och skolans arbetssätt. Skolverket fastställer i rapporten att när det gäller elevers inflytande över den fysiska miljön, har skolan inte lyckats i lika hög grad som på andra områden inom skolan och dess verksamhet. En stor majoritet av både elever och lärare ansåg att de inte hade någon möjlighet att påverka skolmiljöns utformning (2003: 64).

Skolverket har tillsammans med arbetsmiljöverket skapat en hemsida för elever och skolpersonal, där man kan läsa om vad lagen säger om arbetsmiljö, hur skolans miljö bör vara och vilka möjligheter elever har att påverka (www.av.se/temasidor/skolweb).

Styrdokumentet

Den fysiska miljön är sparsamt reglerad i styrdokumentet, förordningarna handlar oftast om den mentala miljön. I Lpo94 står det att ”alla som arbetar på skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande”, vilket även kan syfta på den fysiska miljön. Det står också att skolan skall ”främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska miljön” (Lpo 94 ur *Lärares handbok* 2001: 21). Läroplanerna betonar även rektorns ansvar för arbetsmiljön och det framgår bland annat att rektorn har ett särskilt ansvar för att ”skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får god tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annats stöd för att själva kunna söka och utvecklas kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel” (ibid). Vi tar inte upp skollagen eftersom den inte innehåller något om fysisk miljö.

Arbetsmiljölagen

Skolan är Sveriges största arbetsplats med ca 235 000 anställda och 1,4 miljoner elever (www.av.se/temasidor/skolweb). Den omfattas sedan 1990 av arbetsmiljölagen. På arbetsmiljöverkets hemsida kan man läsa att den arbetsrelaterade ohälsan i skolan ökar i takt med att elevantalet stiger och resurserna minskar (ibid). De menar också att skolans lokaler och utrustning ofta är dåligt underhållna och inte anpassad till verksamheten, vilket i sin tur påverkar arbetsmiljön. I Arbetsmiljölagen står det att den som genomgår utbildning ska likställas med arbetstagare och arbetslokalen ska vara utformad och inredd på ett lämpligt sätt (1 kap § 3 och 2 kap § 3). Det är arbetsgivarens uppgift att ”vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall”(3 kap § 2) . I arbetsmiljölagen står även att det är arbetsgivaren som har ansvar för arbetsmiljön, vilket för

de kommunala skolorna innebär att det är kommunpolitikerna som har ansvaret. Det är sedan kommunfullmäktige som beslutar vilken nämnd som ska ges ansvaret för skolan i kommunen. (Kommunallagen 3 kap § 4)

6. Teoretiska utgångspunkter

Vid studie av en miljö som präglas av mänskliga relationer, blir det ur ett kulturanalytiskt perspektiv intressant att undersöka hur olika typer av rådande ordningar, uppdelningar, relationer med mera upplevs och påverkar den miljö man befinner sig i. De aspekter som vi främst anser vara relevanta för vår undersökning är makt, genus, kaos/ordning och sociokulturellt perspektiv.

Makt

Makt och maktförhållanden är en viktig aspekt att ha i åtanke vid studie av en miljö bestående av olika mänskliga individer och hierarkier. I sin bok *Educating the Other* beskriver forskaren Carrie Paechter hur vi människor har en tendens att dela in vår omgivning i olika kategorier för att på så vis positionera vår egen identitet och vem vi är (1998: 5f). Dessa grupper och indelningar intar även olika maktpositioner i förhållande till varandra. Bland de tydligaste grupperingarna kan väl nämnas tjejer - killar, det ”coola” gänget – ”plugghästarna” men det finns även en rad grupperingar som för läraren kanske inte är så lätta att upptäcka, t ex maktfördelning inom kompisgäng osv.

Kajsa Svaleryd skriver i sin bok *Genuspedagogik* (2003) att det finns olika typer av maktstrukturer i alla relationer människor emellan. Hon beskriver hur en norsk forskare och sociolog vid namn Berit Ås har arbetat fram begreppet härskartekniker och de olika strategier som Ås menar används vid maktutövande. De olika tillvägagångssätt som används vid maktutövande kallar Ås *osynliggörande*, att medvetet välja att inte se eller höra någons behov av eller försök att komma till tals, *förlöjligande*, att nedvärdera någon annans handling eller uttalande genom, bland annat, skratt, hån och ironi, *undanhållande av information*, att försvåra för någon genom att medvetet undanhålla vissa delar av information, *dubbelbestraffning*, att ställa någon inför två alternativ på samma gång som man anser båda som negativa, samt *påförande av skuld och skam*, att utse en person till syndabock och låta den bära skulden för det inträffade (2003: 66f). Dessa strategier avser huvudsakligen mäns överordning gentemot kvinnor, men kan även tillämpas på andra maktstrukturer i samhället, som hierarkier i skolan.

Genus

Vid studie av alla typer av miljöer som präglas av mänskliga relationer bör genusbegreppet beaktas. Med begreppet genus menas den samlade benämning inom modern könsforskning vilken betecknar ett system som består av två motsatta och uteslutande grupperingar av människor; man/manligt och kvinna/kvinnligt. Det som genusdiskussioner vanligtvis handlar om är hur människor upplever och beskriver könstillhörighet och hur man hanterar denna gruppindelning. Fokus för genusbegreppet är relationen mellan könen, mäns och kvinnors beteende, arbetsuppgifter och vad som anses vara manligt respektive kvinnligt. Det är människans tolkning snarare än de biologiska skillnaderna som i sig utgör genus. Den bärande principen inom genusystemet är könets isärhållande och manlig dominans och överordning

(Svaleryd 2003: 29f). När det gäller vad som vanligtvis karaktäriseras som typiskt manligt respektive kvinnligt finns det oskrivna regler som utgör en osynlig relation och kulturellt nedärvd överenskommelse rörande mäns respektive kvinnors samhälleliga positioner, sysslor och funktioner (Svaleryd 2003: 31). Yvonne Hirdman (1988) har myntat begreppet *genuskontrakt* med vilket hon hänvisar till just denna typ av oskrivna regler för de båda könen.

Svaleryd beskriver vikten av de vuxna som förebilder i barnens socialisationsprocess när det gäller synen på manligt/kvinnligt. Hon menar att det är i de vuxna som de unga får sin första spegling av det offentliga samhället och att beroende på hur vi agerar bygger barnet upp bilden av sig självt (2003: 32f).

Kaos/ordning

Vi har troligen alla en uppfattning av hur en miljö ska se ut och vara utformad för att vi ska trivas och kunna prestera bra, och vår egen privata uppfattning kan mycket väl skilja sig avsevärt från någon annans uppfattning. Ehn och Löfgren beskriver i kapitlet "Klassifikationens makt" i boken *Kulturanalyser* (2001), hur vi kan lära oss att orientera oss i vardagen genom att lära oss var saker och ting hör hemma och att placera dem på rätt plats och i rätt tid. De menar att utan en sådan kategorisering kommer vi att känna oss vilsna och uppleva en sorts främlingskap. De beskriver vidare hur uppdelningen kaos och ordning är ett exempel på ett sådant sätt att orientera sig i vardagen. De skriver: "Denna motsättning tycks nästan överallt vara en grundläggande organisationsprincip i den meningen att den egna livsformen ringas in och avgränsas genom sin motsats ordningen" (2001: 47). Ehn och Löfgren refererar till kunskapsociologen Peter Berger som menar att varje socialt definierad verklighet ständigt utsätts för hot från en lurande "överklighet". All kulturell ordning blir därmed en fästning som utsätts för en ständig belägring av kaos som lurar på andra sidan vallgraven. Det är när ordning besegras av kaos som man kan uppleva känslan av att förlora fotfästet. Ehn och Löfgren menar att den egna kulturens "naturliga" ordning bekräftas genom att man klassificerar andras ordningar som oreda, meningslöshet och okultur. Följaktligen, ingen ordning utan kaos, inget kaos utan ordning. De skriver vidare att just kaos kan användas av grupper som önskar bryta sig ur en viss etablerad ordning och därmed bli en symbol för en befriande annorlundahet. Ur ett sådant perspektiv blir det, från början, negativt laddade kaos till ett positivt alternativ. Förhållandet ordning/kaos handlar alltså om perspektiv och alla föreställningsvärldar, oberoende av hur oordnade de kan upplevas av utomstående, har sin egen ordning.

Sociokulturellt perspektiv

Olga Dysthe, professor inom pedagogik och lärande vid universitetet i Bergen, har forskat och skrivit artiklar rörande det sociokulturella teoriperspektivet på kunskap och lärande (*Dialog, samspel och lärande* 2003). Med sociokultur menas det samspel och samarbete som sker mellan människor i vilket individen utvecklar sina grundläggande kognitiva färdigheter. Det sociokulturella anses vara en avgörande faktor för en individs utveckling. Hon menar att lärande är mycket mer än det som sker i en individs huvud och att det i stor utsträckning är beroende av den miljö i vilken lärandeprocessen sker (2003: 31).

Dysthe menar att oberoende av vilken syn man än har på lärande så utgör motivation och engagemang avgörande faktorer. Hon beskriver bl. a. hur de som förespråkar den

kognitivistiska synen på lärande intresserar sig för den inre motivationen hos elever och hur man ur ett sociokulturellt perspektiv snarare betonar den motivation som finns inbyggd i ett samhälles och kulturs förväntningar på dess barn och ungdomar. Dysthe skriver: ”I samma grad som dessa upplever att de olika platserna där de verkar hänga samman, blir vad man lär sig meningsfullt och motiverande” (2003: 38) Hon menar även att det är avgörande för motivationen i vilken mån skolan lyckas bidra med en god miljö för lärande. ”Det gäller att skapa interaktionsformer och miljöer där individen känner sig accepterad och som på ett positivt sätt kan forma den lärandes identitet, bl a genom att eleven känner sig uppskattad både som någon som kan något och som någon som kan betyda något för andra” (ibid).

7. Metod och material

Vårt arbete bygger på ett hermeneutiskt förhållningssätt som Nils Gilje och Harald Grimen diskuterar i sin bok *Samhällsvetenskapernas förutsättningar* (1992). Hermeneutiken innebär att man försöker tolka mänskliga aktiviteter, s.k meningsfulla fenomen. Meningsfulla fenomen är ett ganska vitt begrepp som innefattar handlingar som är betydelsefulla för dem som utför dem. De aktörer som studeras har ofta redan tolkat sitt eget beteende vilket innebär att hermeneutikerna ”måste förhålla sig till en värld som redan är tolkad” (1992: 179). I vår undersökning innebär det att vi bygger vårt arbete på tolkningar av de enkät- och intervjuvar vi samlat in.

Vi har genomfört vårt fältarbete på två högstadieskolor. Etnologen Lars Kaijser (1999) beskriver hur etnologiskt fältarbete kan ge en inblick i hur ”enskilda människor eller sociala grupper upplever sin verklighet” (1999: 23). Vi vill med vår undersökning se hur elever, och även lärare, upplever den skolmiljö de befinner sig i. Det som kännetecknar fältarbete är att de utförs i de miljöer där den huvudsakliga aktiviteten utspelar sig och i vårt fall utgörs dessa miljöer av de skolor där vi har haft vår vfu och därför sedan tidigare är väl förtrogna med eleverna.

Vårt empiriska material är insamlat vid två olika tillfällen. Vi valde att först dela ut en så kallad ostrukturerad enkät (Bilaga 1) med öppna frågor för att ge informanterna möjlighet att utveckla sina svar. Enkäten gav oss möjlighet att få svar från en större grupp elever för att på så sätt ge mer tyngd åt resultatet (jfr Stukat 2005: 43). Vi började med att kontakta våra lokala lärarutbildare och kom överens med dem om att få dela ut enkäten i deras respektive klass, en åk sju på Stadsskolan och en åk nio på Öskolan. Det resulterade i sammanlagt 36 besvarade enkäter, 17 från Stadsskolan varav 8 tjejer och 9 killar, och 19 från Öskolan, varav 11 killar och 8 tjejer. Enkäten bestod av 13 frågor som berör fyra olika områden: skolan som helhet; vem som har ansvar för skolmiljön, hur man kan förändra skolmiljön och hur eleverna upplever att de påverkas av skolans fysiska miljö. Vi åkte till skolorna och delade ut enkäterna under ett lektionspass. Vi var själva närvarande hela tiden och kunde på så sätt hjälpa eleverna om det var något de inte förstod. De besvarade enkäterna samlades direkt och några enkäter lämnades till klassföreståndaren för att delas ut till de elever som inte var närvarande.

Enkäten inleddes med att eleverna fick fylla i kön och om de var födda i Sverige eller i något annat land. Vi ville se om svaren uppvisade skillnader som eventuellt kunde härledas till etnisk bakgrund och därmed de miljöer de var vana vid från sina hemländer. Eftersom det visade sig att endast en av de svarande eleverna på Stadsskolan och två på Öskolan var födda i annat land valde vi att sammanställa enkäterna utifrån kön istället för etnicitet. Resultaten

jämfördes för att få fram eventuella skillnader i svar och attityd från eleverna på de olika skolorna.

Den andra delen av undersökning utgörs av intervjuer. Intervjufrågorna bestod i stort sett av samma frågor som enkäten, men med några tillägg (Bilaga 2). Även dessa var ostrukturerade, vilket gav oss möjlighet att frånga frågornas ordningsföljd och formulerade frågorna på det sätt som var lättast att förstå för informanterna (jfr Stukat 2005: 39). Vi elevintervjuerna krävdes det ibland att vi ställde följdfrågor för att tydliggöra deras svar. Vi genomförde totalt fyra intervjuer med sammanlagt sex personer. På Stadsskolan intervjuades en manlig lärare och två elever i åk sju, en av varje kön. På Öskolan intervjuades en kvinnlig lärare samt två elever i åk nio, en av varje kön. Eleverna intervjuades tillsammans för att på så sätt få utförligare svar och ge dem en möjlighet att diskutera med varandra. På både Stadsskolan och Öskolan skrevs svaren ner för hand och direkt efter intervjuerna renskrevs de så att vi skulle få med så mycket som möjligt av svaren medan vi fortfarande hade dem i färskt minne.

Eftersom intresset för vårt ämne till uppsatsen väckts under våra vfu-perioder har vi diskuterat det med våra handledare och även andra lärare som vi samarbetat med. Vid intervjuerna med lärarna var det därför viktigt att vi fick intervju personer som vi inte haft så mycket kontakt med under vår vfu och på så sätt vara säkra på att vi aldrig berört ämnet med dem innan.

Eftersom de intervjuades tillsammans hade de möjlighet att diskutera med varandra och tydliggöra sina svar utifrån vad den andre svarande. I samråd med vår handledare valde vi att intervju elever som av lärarna ansågs vara verbala och representativa för klassen i sin helhet. Eftersom eleverna hade besvarat enkäten hade de en inblick i vad intervjun skulle handla om, men vi hade aldrig diskuterat ämnet med dem innan.

Etiska överväganden

Det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet har sammanställt etikregler för inhämtning av empiriskt material när det gäller forskning och intervjuer med minderåriga (Etikregler för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning). Reglerna är vägledande snarare än föreskrifter, vilket innebär att forskaren har ett eget ansvar när det gäller reglernas tillämpning. Det finns fyra olika krav vad gäller forskning: informationskravet, samtyckekravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Forskningsrådet etikregler menar att samtycke från föräldrar eller vårdnadshavare bör inhämtas i vissa fall, om de undersökta är under 15 år och undersökningen är av etiskt känslig karaktär. Eftersom de flesta av de elever som svarat på enkäten är under 15 år diskuterade vi med vår handledare och med våra lokala lärarutbildare om vi behövde målsmännens tillstånd för att dela ut enkäterna. Vi var överens om att eftersom frågorna inte på något sätt var av privat eller etisk känslig natur kunde eleverna själva bedöma om de ville medverka eller ej. Vid enkätundersökningen informerades eleverna om att deras medverkan var frivillig och att de fick avbryta sin medverkan när som helst. De var också informerade om att resultatet av enkäterna inte skulle användas i något annat syfte än till vår undersökning. Eftersom vi intervjuade elever som var under 15 år och intervjuer är av mer personlig natur än enkäter då frågorna eller svaren kan komma att beröra den svarandes privatliv, valde vi att få intervjuerna godkända av ungdomarnas målsman innan de genomfördes. Vi skickade med eleverna en godkännandebblankett där vi informerade om syftet med vår undersökning. Eleverna intervjuades först efter det att blanketterna var underskrivna av målsmännen och återlämnade till oss.

Källkritik

Eftersom enkäterna delades ut i två olika årskurser kan det utgöra ett problem att jämföra svaren eftersom elever i årskurs nio har gått längre tid på skolan. Det faktum att de är äldre kan också innebära att vi fått utförligare svar från Öskolan, eftersom de eventuellt reflekterar mer över sin omgivning. Vid sammanställningen märkte vi dock inga skillnader mellan klasserna vad gäller svarens utförlighet. Däremot hade tjejerna i årskurs sju på Stadsskolan mer utförliga svar än killarna i samma klass. I årskurs nio på Öskolan såg vi däremot ingen skillnad på svaren mellan könen.

Vid sammanställningen av enkäterna var det i vissa fall problem att tolka svaren då en del elevers handstilar var svåra att tyda. I de osäkra fallen läste vi båda igenom svaren och jämförde vår tolkning av dem. De överensstämde alltid, men det utesluter inte att vi båda läst fel. Vissa av svaren hade stavfel som eventuellt kan innebära att vår tolkning av svaren inte alltid överensstämmer med informantens tanke bakom svaret. Vi upplevde även att en del av svaren inte överensstämde med den ställda frågan och de svaren har vi valt att bortse ifrån. Vi har även valt att bortse från en enkät från Stadsskolan som besvarats av en elev som vi upplevde inte hade läst igenom frågorna utan svarat med ett och samma ord på varje fråga.

När vi jämförde svaren från de båda skolorna blev vi förvånade över att endast två av eleverna på Stadsskolan hade angett att de inte var födda i Sverige. Eftersom över hälften av eleverna i klassen har utländska namn trodde vi att fler skulle vara födda i annat land. Eftersom en av oss har haft vfu på skolan under tre år och aldrig sett några tecken på att elever diskrimineras eller särbehandlas på grund av sin etniska bakgrund, är vår uppfattning att de troligtvis är födda i Sverige, men av utländska föräldrar.

Intervjuerna med eleverna krävde ibland att vi fick ställa direkta följdfrågor för att tydliggöra deras svar, eftersom det ibland var svårt för dem att formulera svaren på ett tillräckligt tydligt sätt för att vi skulle förstå. Vi upplevde inte att de påverkades av dessa, ibland ledande, frågor utan svarade ärligt och ansträngde sig för att klargöra sina åsikter. Det faktum att vi intervjuade dem samtidigt kan också innebära att deras svar påverkades av varandra. Vi uppfattade att deras svar ofta överensstämde, men att det berodde på att de hade liknande åsikter och inte på att den ena följde den andre.

9. Beskrivning av skolorna

Stadsskolan

Stadsskolan är en tvåvåningsbyggnad byggd i tegel som ligger i utkanten av ett bostadsområde. Matsalen och idrottssalen är placerade i en separat byggnad. Skolan ligger i ett av Göteborgs ytterområden och en stor del av eleverna har föräldrar med utländsk bakgrund. Skolan är en F-9 skola, där högstadiet ligger i en separat byggnad med sammanlagt 313 elever i åk 7-9 och 34 lärare. Enligt skolans expedition har 152 av eleverna på högstadiet undervisning på sitt modersmål. Eftersom etniskt svenska elever och elever med annan etnisk bakgrund är ungefär lika många, saknas det möjligen grogrund för etniska konflikter, åtminstone mellan svenskar och invandrare.

Högstadietyggnaden togs i bruk vårterminen 1970, innan dess hade undervisningen bedrivits i baracker på skolgården. Enligt en av lärarna på stadsskolan som arbetat i byggnaden sedan starten var skolan från början mycket trång. Det fanns från början sju eller åtta parallellklasser per årskurs, men minskades så småningom ner till tre per årskurs. På senare år har elevantalet åter stigit något och nu finns det fyra eller fem parallellklasser per årskurs på högstadiet.

Öskolan

Öskolan består av två byggnader som skiljs åt av en öppen skolgård. Byggnaderna omges av berg och grönområden. Skolan ligger på en ö norr om Göteborg och majoriteten av eleverna kommer från de omgivande samhällena och så gott som alla har svensk familjebakgrund. Skolan är en 7-9 skola med ett elevantal på strax under 400 och sammanlagt 34 undervisande lärare. Endast ett fåtal av eleverna har utländskt ursprung men ingen av dem har behov av modersmålsundervisning. Vi har inga uppgifter om konflikter beroende på etniska skiljaktigheter.

Öskolan stod färdig 1965 och där undervisades då klasser från den tidens mellanstadier så väl som högstadier. 1974 flyttades mellanstadietklasserna till en nybyggd skola i ett närliggande samhälle och skolan blev därmed uteslutande en högstadieskola. 1998 gjordes en omfattande om- och tillbyggnad av skolan.

9. Resultatredovisning

Vi har valt att redovisa vårt resultat utifrån frågorna som ställdes genom enkäter och intervjuer. Informanternas inställning åskådliggörs genom resonemang och jämförelse av det samlade materialet. Det kursiverade är citat tagna ut enkät- och intervju svaren

Skolbyggnadens utseende

De flesta av eleverna på båda skolorna som tillfrågades hade en ganska positiv syn på sin skola som helhet. De som var positiva gav korta svar så som; *bra* och *ganska fin*. De som hade en mer negativ syn på sin skola var främst negativa mot byggnadens ålder och utformning och beskrev skolan bland annat som; *tråkig*, *gammal* och *smutsig*. Vid jämförelse av svaren från de olika skolorna kan man se en tendens som tyder på att tjejerna har en mera positiv syn på sin skola än vad killarna tycks ha. Under intervjuerna blev det tydligt att trots att eleverna ser både för- och nackdelar med sina respektive skolbyggnader så vägde ändå fördelarna tyngst.

Läraren på Stadsskolan sa att han inte hade någon tydlig uppfattning av skolan som helhet och sa att han inte hade funderat så mycket kring det. Öskolans lärare ansåg att skolan var sliten men att vissa delar var bättre än andra. Hon menade även att skolan blivit bättre på sistone på grund av att vissa delar hade målats om och fräschats upp och gav caféet (elevernas uppehållsrum) som exempel.

Eleverna, främst de på Öskolan, tycks vara något negativa till skolans planlösning. Under intervjun med eleverna på Öskolan sa killen; *[...] skolans största problem. Den är liksom inte riktigt genomtänkt.* När han bads utveckla detta berättade han vidare; *Jo den är liksom bara inslängd här mellan bergen och salar har man knött in lite här och var det fanns plats känns det som. Och så har man bara satt ihop det man råkade ha, möbler och sånt alltså, utan att det egentligen passar ihop.*

I *Skolans arbetsmiljöhandbok* (2005) betonar arkitekten Lars Lindstaf vikten av att tänka på vilka konsekvenser olika åtgärder och ingrepp får. Han menar att även en liten åtgärd eller ett snabbt beslut kan få stora konsekvenser (i Kindenberg 2005: 74-75). Vi tror att Öskolans elevers känsla av att deras skola är ogenomtänkt kan ha att göra med de renoveringar och ingrepp som utförts på skolan under den senaste 10års perioden. Vi tror att den känsla eleverna upplever kan komma av att de som var ansvariga för renoveringen av skolan eventuellt inte har haft ett tillräckligt helhetsperspektiv på skolmiljön. Även det faktum att skolan byggdes under 1960-talet, vilket var en tid då skolbyggnadens utformning kom i skymundan av andra frågor, kan spela in (Lindqvist 1992).

Den omgivande miljön

Eleverna hade olika åsikter rörande omgivningen kring de respektive skolorna. På Stadsskolan var man negativ mot den skog som omger skolan och önskade att den skulle tas bort. Eleverna på Öskolan var positiva till den omgivande grönskan men mer negativa mot skolans geografiska placering. Öskolan omges av stora berg och eleverna menade att det skapade en känsla av instängdhet. Eleverna på Öskolan efterfrågade mer grönområden och

beskrev hur de skulle vilja ha möjlighet att sitta ute nu på våren. De sa att det fanns bänkar men inga bord och att de inte förstod hur de som köpt in bänkarna tänkt. Synen på skolan som ogenomtänkt kom även fram på denna fråga och eleverna beskrev det som ett stort problem. När de frågades på vad sätt de tyckte att skolan var ogenomtänkt beskrev de hur det kändes som om skolan bara hade klämts in mellan bergen och att klassrummen hade placerats där det hade funnits plats.

Eleverna på Öskolan beskrev även hur de skulle önska att det fanns möjlighet att, under t ex våren, kunna sitta utomhus och bland annat plugga när de hade luckor i schemat. Från elevernas svar kan man alltså se att de ser olika funktioner hos utemiljön, t ex en plats för avkoppling men även som en resurs för sitt skolarbete. Olika aspekter, så som de givna av eleverna, betonas av landskapsarkitekten Petter Åkerblom i *Skolans arbetsmiljöhandbok*. Han beskriver hur han anser att skolgården bör vara en plats för lek, rast och avkoppling men att den även utgör en viktig resurs i undervisningen. Han är övertygad om att gemensamma uteaktiviteter och undervisning förlagd utomhus är bra för både stämning och trivsel. Han menar att lärarens roll blir annorlunda och att elever får tillfälle att öva färdigheter och ta in kunskap med alla sina sinnen på ett sätt som inte är möjligt inomhus (i Kindenberg 2005: 78f).

När man studerar svaren från samtliga elever kan man se att det tycks som om tjejerna tänker mer på omgivningen med hänsyn till naturen, som skog, berg och grönområden. Killarna däremot, verkar tänka något mer på storleken på de olika områden som finns runt skolan och menar att de är för små med hänsyn till skolornas elevantal. Man kan också skönja skillnader mellan stad och land som Ehn och Löfgren diskuterar (2001: 97f). Eleverna på Stadsskolan hade endast få kommentarer om den omgivande naturen och de var alla negativa. Öskolans elever verkade däremot mer nöjda med naturen, vilket kan bero på att de är uppväxta med den. Stadsskolans elever är, som nämndes tidigare, uppväxta i en miljö där naturen fått stå tillbaka för höghus och asfalterade vägar och de har eventuellt därför inte samma positiva associationer till naturen.

Läraren på Stadsskolan sa att han inte hade någon direkt åsikt om omgivningen kring skolan därför att han ansåg att han inte befann sig i de delarna av skolan särskilt ofta. Läraren på Öskolan tyckte att omgivningen var fin; *mycket vackra berg men för mycket asfalt*. Hon kunde förstå elevernas önskemål om mer gräsområden. Hon var också negativ till skolans asfalterade skolgårdar och menade att de egentligen inte fyllde någon funktion, eftersom dagens tonåringar inte leker på samma sätt som de kanske gjorde tidigare. Hon trodde att dagens tonåringar mer vill umgås i gäng och att de därför önskade mer grönområden.

Klassrummen

Klassrummen var i stort sett alla elever negativa till och de beskrevs med ord som; *fula, tråkiga* och *stökiga*. Det verkade svårt för dem att komma på något positivt med klassrummen. En tjej beskrev att det enda hon kunde tänka sig vara positivt var stolarna, men en annan tjej beskrev samtidigt möblerna som ett problem eftersom stolar och bänkar inte passade ihop storleksmässigt. Några killar berättade även att de ansåg att klassrummen inte innehöll det material som behövdes under lektionerna. De sa att det material som behövdes för undervisningen, t ex pennvässare, böcker m.m. saknades i salarna. Eleverna, främst tjejer, saknade även blommor och gardiner.

Den främsta orsaken till missnöjet tycks dock vara möblerna; *bänkarna är gamla, man bryr sig inte om man kladdar ner för dom är redan så gamla och nerkladdade av andra*. De intervjuade eleverna sa också att de trodde att elever inte skulle kladda lika mycket om skolan köpte in nya bänkar. En av killarna berättade att som bänkarna såg ut, brydde han sig inte, men om bänkarna var fina skulle han nog bry sig mer. De berättade också att bänkar och stolar inte passade ihop och ibland kunde man få kramp av att sitta vid dem i vissa klassrum. De berättade också att de hade kommit med önskemål om att måla om väggarna i klassrummen men att inget hade hänt sen dess. Eleverna tillfrågades om de trodde att de skulle kunna koncentrera sig bättre om stolarna hade varit skönare. De svarade först ja men sen nej och sa att man kunde bli trött av att sitta i en skön stol.

Stadsskolans lärare hade en tydlig åsikt om klassrummen och menade att de var väldigt slitna och i behov av uppfräschning. Han menade att de t ex behövdes målas om och att elever erbjudit sig att ta hand om det om bara skolan köpte in färg; *eleverna klagar på det hela tiden. Att klassrummen är så tråkiga och att dom vill göra om*. Men eftersom inget hade hänt därefter antog han att brist på pengar var orsaken till att klassrummen såg ut som de gjorde. Han var inte negativ till alla klassrum och var mycket positiv till NO-salarna som han beskrev som en av orsakerna till att han sökt sig till skolan. Anledningen till att han ansåg att just de salarna var så bra, var att de var bra utrustade och innehöll allt materiel som behövdes för undervisningen.

Läraren på Öskolan var splittrad i sin syn på klassrummen och menade att de generellt sett höll en ganska låg standard, men att det fanns bättre och sämre exempel. Det som hon upplevde negativt med en del klassrum var att de var dåligt inredda, med tråkiga möbler och färgval. Hon upplevde även klassrummens materiella utrustning som bristfällig och att det påverkade henne och hennes undervisning. Som exempel sa hon att vissa salar inte hade någon overhead-apparat och att hon hela tiden tvingades ta hänsyn till vilken sal hon skulle undervisa i när hon gjorde sina planeringar. Hon upplevde även att akustiken i klassrummen inte var bra och att ljudnivån lätt blev alldeles för hög, vilket hon ansåg negativt både för hennes egen del men också för elevernas; *det gör ju att man blir trött rätt snabbt när det är bullrigt och så*.

Uppehållsrummen

När eleverna tillfrågades om vad de tyckte om skolornas uppehållsrum gick meningarna isär. Tjejerna på de båda skolorna var generellt sett nöjda och beskrev det som mysigt, härlig miljö, snyggt och fräscht. På Stadsskolan kom tjejerna med förslag på hur man skulle kunna förbättra uppehållsrummet ytterligare genom att bland annat måla om, skaffa nya möbler och blommor. Tjejerna på Öskolan var mycket positiva till uppehållsrummet vilket nyligen renoverades genom att man på skolan målade om och köpte in nya möbler. En grupp elever i 9an föreslog och genomförde en uppfräschning av skolans café. Detta förtroende som eleverna fått var något som tjejerna beskrev som positivt i sina enkätsvar. De skrev att uppehållsrummet förbättrats och att miljön blivit bättre.

Killarna var också relativt nöjda med skolornas uppehållsrum, men man kan ändå urskilja en något mer negativ syn än tjejernas. Det som av killarna beskrevs som positivt med uppehållsrummet var trevlig personal och uppfräschningen som gjorts. De var dock negativa till att det inte fanns något att göra och ansåg att kioskutbudet kunde ha varit bättre. De som var negativa skrev att uppehållsrummet var tråkigt och stökigt. Killarna klagade också på att

borden var slitna och att soffan där hade gått sönder. En kille på Stadsskolan berättade att han inte vistades så mycket i uppehållsrummet utan trivdes bättre i biblioteket.

Läraren på Stadsskolan ansåg att elevernas uppehållsrum var för litet i förhållande till skolans elevantal; *det blir väldigt trångt på rasterna och alla har ju ingenstans att sitta*. Öskolans lärare var mycket positiv till elevernas uppehållsrum och tyckte att det var roligt att eleverna fått ta ansvar för uppfräschningen. Hon tyckte att ommålningen och inköpen av nya möbler och lampor hade gjort utrymmet mycket ”mysigare”. Hon sa att hon trodde att eleverna trivdes mycket bättre där nu när det hade blivit finare.

Skolans toaletter

Generellt sett var eleverna mycket missnöjda med toaletterna på skolorna och beskrev dem som äckliga och ofräscha. När man studerar samtliga svar kan man se, att trots att majoriteten av eleverna var negativa, hade tjejerna en något mera negativ inställning än vad killarna tycktes ha. Tjejerna tyckte inte om skolans toaletter och skrev att de var äckliga och fula. De klagade på att det aldrig fanns tvål och att de drog sig för att gå på toaletten i skolan pga det skick de är i. Den generella uppfattningen bland killarna tycktes vara att skolans toaletter var ”helt ok” och de beskrev dem inte vidare mer detaljerat. När toaletterna diskuterades berättade dock den intervjuade killen att han aldrig gick på toaletterna i skolan och att han tyckte de var äckliga och smutsiga.

Eleverna klagade på städningen av toaletterna och bristen på städning vilket ansågs vara det största problemet. Eleverna på Stadsskolan berättade att de inte trodde på att skolan städades lika ofta som personalen på skolan hävdade. En kille på Stadsskolan berättade att han aldrig hade sett att klassrummen städades. De tyckte inte heller att städpersonalen städade tillräckligt noga. Eleverna sa att skolan inte blir ren av den typen av städning som utförs utan att man måste städa mer noga.

I *Skolans arbetsmiljöhandbok* skrivs att just toaletter och duschar ofta hamnar högt på listan över vad elever anser vara sämst i skolan (Kindenberg 2005). Här beskrivs just hur ord som ”äckligt” och ”ofräscht” och bristen på tvål ofta förekommer i samband med beskrivning av skolans hygienområden. Här bekräftas även det som eleverna beskrivit, nämligen att skolelever ofta tycker att den miljön är så otrevlig att de drar sig för att gå på toaletten under skoldagen eller att duscha efter idrotten.

I boken tar även Kindenberg upp ytterligare en aspekt av problemet upp, nämligen att toaletter och duschutrymmen ofta utgör en arena för olika typer av mobbing och förtryck. Medan ”ofräscht” och ”äckligt” dominerade bland enkätsvaren och då främst bland tjejerna, blev denna andra aspekt tydligare under intervjuerna och då både med tjejerna och killarna. Den intervjuade tjejen på Stadsskolan berättade att dörrarna mellan omklädningsrummen gick att öppna och att man därför inte fick vara ifred när man bytte om. Killen på Öskolan berättade hur man utifrån kunde se in i deras duschutrymme genom fönstren, vilket fick honom att må mycket dåligt. Kindenberg skriver att miljöer som toaletter och duschar är viktiga att uppmärksamma i arbetsmiljöarbetet, just på grund av att de skäl som eleverna i vår undersökning har angett (2005: 76f).

När det gäller elevernas toaletter sa Stadsskolans lärare att han aldrig sett dem. Det han kunde föreställa sig vara bristfälligt med elevernas toaletter kunde vara att de eventuellt var för få till antalet. Han trodde att det fanns fyra vilket han ansåg vara för få i relation till skolans 300

elever. Enligt Arbetsmiljöverket bör en skola ha en toalett för varje påbörjat 15-tal elever, vilket på Stadsskolan skulle innebära ca 20 toaletter (*Personalutrymmen för elever* 2002: 10). Lärarnas egna toaletter tyckte han var bra. Läraren på Öskolan tyckte att elevtoaletterna var för små. På Öskolan finns bara ett par toaletter som är enbart för personal. Ofta blir det så att elever och lärare använder samma toaletter. De som var reserverade för skolans personal ansåg hon höll en högre standard, men att tvål var en ständig bristvara på både personalens och elevernas toaletter.

Matsalen/bamba

När eleverna ombads att berätta vad de ansåg om skolans bamba/matsal tänkte flera av eleverna mer på maten som serverades än på själva salen. De som ändå berättade om sina tankar kring själva miljön hade olika åsikter. De som var positiva beskrev den som en fin och bra miljö med trevlig personal. Eleverna menade att det oftast var en trevlig stämning i denna del av skolan. De som var mer negativa var främst kritiska mot de möbler och den inredning som fanns där. På båda skolorna fanns det även elever som ansåg att bamba/matsalen inte var tillräckligt stor, med tanke på hur många elever som befann sig där samtidigt.

Läraren på Stadsskolan sa att han tyckte att bamba/matsalen på skolan var bra och att han dagligen åt sin lunch där. Han sa att det som han tyckte kunde vara mindre bra, var att det ibland blev trångt när för många elever befann sig där på samma gång. Öskolans lärare hade en mycket positiv syn på skolans bamba/matsal och beskrev den som trivsamt och lagom stor.

Skolans idrottssal och omklädningsrum

Meningarna gick isär bland eleverna även rörande skolornas idrottssalar och tillhörande omklädningsrum. De flesta av eleverna var mycket positiva till idrottssalarna och en elev på Öskolan beskrevs den till och med som underbar och att det var en bra stämning där. Några elever, främst killar, klagade på idrottssalen och menade att den var för liten, dåligt byggd, för gammalt material eller att den hade fel form för att kunna utöva vissa sporter.

Eleverna var mer negativa mot omklädningsrummen och då främst duscharna som beskrevs som äckliga och trånga. Killarna tycks vara något mer positiva än tjejerna och omklädningsrummen beskrevs som bra men även att det fanns för få duschar. En tjej berättade att hon aldrig duschade i skolan pga hur duscharna såg ut och att hon istället sköljde av sig inne på toaletten. Både killar och tjejer på de båda skolorna upplevde en känsla av otrygghet när de befann sig i omklädningsrummen. Flera beskrev hur elever utifrån kunde se in i deras duschutrymmen och att det gick att öppna dörrar mellan de olika omklädningsrummen.

Läraren på Stadsskolan hade ingen tydlig uppfattning kring skolans gymnasalen och omklädningsrummen och han sa att han bara sett gymnasalen en gång och aldrig omklädningsrummen. Det han kunde föreställa sig var även här att det eventuellt kunde vara för trångt men hänsyn till elevantalet. Inte heller Öskolans lärare hade någon tydligt uppfattning kring dessa delar av skolan eftersom hon ansåg att hon så sällan var där men hon trodde att det inte var något större fel på dem.

Lärarrummen

Nu har vi sett hur såväl elever som lärare ser på skolan och de utrymmen som eleverna disponerar. Hur ser de utrymmen ut som endast lärare har tillgång till enligt lärarna själva? Läraren på Stadsskolan tyckte att skolans lärarrum var fint men sa att han ofta hade för ont om tid för att spendera tid där. Öskolans lärare var även hon positivt inställd till sin skolas lärarrum och berättade att hon trivdes bra där och att det var en trivsamt miljö. Hon berättade om massagestolen som köpts in och beskrev det som en stort plus. Hon uppskattade även den altan som finns i anslutning till lärarrummet och sa att det är skönt att sitta där nu när det började bli varmare ute

Lärarnas arbetsrum

De båda lärarna var inte lika positiva till sina respektive arbetsrum som till skolornas lärarrum. Arbetsrummen på Stadsskolan beskrevs som trånga och med dålig luftkvalitet. Han ansåg dock att hans egen placering var relativt bra jämfört med hur andra lärare på skolan kunde ha det. Hans arbetsplats var placerad i ett hörn och därför upplevde han att han kunde arbeta ganska bra utan att störas av andra lärare som befann sig i samma rum. Läraren på Öskolan ansåg att arbetsrummen på skolan var för små och att det var svårt att få plats med alla sina pärmar och böcker. Men hon tyckte ändå att stämningen var bra.

Vem som anses bära ansvar för skolans fysiska miljö

Eleverna var ganska eniga om vem de främst ansåg hade det yttersta ansvaret för hur det såg ut i skolan, nämligen skolans rektor. Det förekom även svar som att skolnämnd och skolchef är de som har ansvar för skolmiljön. Majoriteten av elever tycktes anse, att trots att rektorn är den som har det yttersta ansvaret så har även alla som vistas i miljön del av ansvaret. De menade att rektorn är den som har hand om pengarna och därför bestämmer över eventuella renoveringar och förändringar, men att det även är upp till alla, både elever och personal, att vara rädd om den miljö de befinner sig i. I elevernas svar kan man se att de ansåg att de själva hade ansvar för att inte smutsa ner. Genom att vara rädd som skolan kunde de påverka och uppmuntra rektorn att vilja satsa mer pengar på skolmiljön. Under en av intervjuerna sa en elev; *det är ju allas miljö. Vi är ju här allihop hela dagarna och vill man ha fint runt sig så får man ju hjälpa till också.* Även om eleverna var eniga om att alla hade del av ansvaret så var det ändå väl medvetna om att inte alla av deras kamrater såg det så. Så här sa en elev; *Jag tror faktiskt att folk hade brytt sig mer om det var lite finare, fast det är klart, det finns ju alltid de som sabbar allt....* Samtidigt som de tänkte i de banorna berättade de även hur man inte alltid orkade bry sig när det redan var slitet runt omkring en. En elev beskrev det så här; *Ja man borde inte förstöra saker, men när man sitter på en stol som redan är halvtrasig bryr man sig inte, då kan man lika gärna förstöra den mer.* Eleverna tycktes alltså vara eniga om att alla har ansvar för att ta hand om den miljö man befinner sig i, men samtidigt att de inte alltid tänkte så och de sa även att de kan förstå att rektorn inte satsar mer pengar på t ex nya möbler eftersom eleverna förstör. De tycks alltså vara medvetna om att de försämrar för sin egen del när de förstör saker i skolmiljön men att de inte alltid tänker på det.

I elevernas svar framgår det att det ser ut som det gör beroende på att vissa elever förstör miljön bara för vandaliseringens egen skull. De menade att de ändå kunde förstå varför den typen av förstörelse förekommer; *man borde inte förstöra saker, men när man sitter på en stol*

som redan är halvtrasig bryr man sig inte, då kan man lika gärna förstöra den mer. Många elever resonerade som att de trodde att en bidragande faktor till att elever förstör är att skolan redan är så pass sliten. Om skolan och miljön hade varit finare hade eleverna troligen inte förstört alls på samma sätt. De insåg även att vandaliseringen kostade skolan pengar och på så sätt försvara för skolan att fräscha upp miljön.

Genom elevernas resonemang kring hur förändringar av skolmiljön kan ske framgår det att de själva har ett stort ansvar genom att påpeka vilka förändringar som behövs. De såg dock vissa svårigheter med att få sina önskemål uppfyllda. De sa att elevrådet på skolan inte har något att säga till och om att enda chansen att föra fram synpunkter kunde vara genom att prata med lärarna. Här började de även berätta om hur de ibland kunde kännas att lärarna inte lyssnade till eleverna när de kom med synpunkter eller förslag och de trodde att det berodde på att lärarna var rädda för att förlora makt till eleverna. De såg även möjlighet att påverka politiskt men att det var omöjligt för deras del eftersom de inte är gamla nog att få rösta. En elev beskrev den känsla hon fick när hon tänkte på att de trots allt var Sveriges framtid men hur politikerna inte tycktes villiga att satsa på dem. Hon beskrev denna känsla på följande sätt; *[...] vi är ju liksom Sveriges framtid men de verkar inte bry sig speciellt mycket om det. I skolan läggs ju liksom grunden för framtiden så man kan ju tycka att politikerna borde bry sig mer och satsa mer pengar på skolan och oss elever.*

Hur såg då lärarna på de båda skolorna på ansvarsfrågan? Läraren på Stadsskolan var osäker på vem som hade ansvaret för hur skolmiljön såg ut. Han sa med viss osäkerhet att han trodde att det var rektorn men nämnde även de arbetsmiljöombud som fanns på skolan. När frågan konkretiserades något om huruvida lärare och elever har något ansvar sade han; *Ja självklart har alla ansvar. Vi pratar med våra elever hela tiden om hur de ska bete sig för att göra det så bra som möjligt.* Han förklarade vidare att det var rektorn som hade ansvar för att förändra skolan men poängterade vikten av att lärare diskuterar tillsammans med eleverna att man ska vara rädd om skolans saker för att göra miljön så bra som möjlig.

Läraren från Öskolan menade även hon, att det var skolans rektor som har ansvar för hur miljön ser ut, men hon nämnde även att det fanns en teknisk nämnd som hade ansvar för själva byggnaden. Hon ansåg även att; *alla som befinner sig i lokalerna har ansvar för att förändra dem till det bättre.* Hon menade att i slutändan är det ju trots allt upp till rektorn eftersom hon är den som har hand om pengarna. Läraren beskrev hur rektorn trots allt inte kunde sätta sig in i lärarnas och elevernas situation fullt ut och att det därför var deras ansvar att rapportera in synpunkter och önskemål. Hon tyckte även att man som lärare har ansvar för att lyssna till eleverna och att på så sätt kunna föra fram deras önskemål på förändring.

Önskemål om förändring

När det gäller de delar av skolan som eleverna helst vill förändra skiljde sig svaren en del mellan tjejer och killar. De flesta tjejer ville framförallt ändra om klassrummen och göra dem hemtrevligare. Flera av tjejerna nämnde att de ville; *måla om alla lokaler, nya bänkar och stolar, fler blommor i fönstren och gardiner* och de verkade i allmänhet tycka att klassrummen var mycket tråkiga och oinspirerade.

En annan sak som flera av tjejerna ville förändra är skolans toaletter. Bland annat ansåg de att de behövde göras bättre och föreslog även att skolan borde ha separata toaletter för killar och tjejer. Eleverna på Öskolan nämnde också att en klass hade fått tillåtelser att göra om cafeterian på skolan eftersom de själva ville det. En elev har svarat i enkäten att det skulle

vara bra med en förändring; *men folk förstör ju bara på en gång*. Förutom klassrummen och toaletterna nämndes elevernas skåputrymmen, som upplevdes vara få små, och skolmaten som några ansåg var; *äcklig*.

Bland killarna såg svaren något annorlunda ut. Precis som tjejerna ansåg många att klassrummen borde fräschas upp, men de flesta av killarna nämnde också idrottssalen. Den främsta anledningen till det, verkade vara att många upplevde idrottssalen som alldeles för liten och att materialet de använde var gammalt och slitet. Till skillnad från tjejerna, nämnde ingen av killarna något om vad i klassrummen som de ville ändra på och tog inte alls upp något om inredningen eller bristen på hemtrevnad. Ingen av dem nämnde heller att de var missnöjda med skolmaten. Andra förslag som kom upp var; *bättre luft i klassrummen, ta bort onödiga lektioner, måla om, riv skiten och bygg om*. En kille svarade att det är mycket graffiti på skolan och en annan att maten är dålig, men att det inte spelar så stor roll eftersom han snart slutar på skolan.

Samtliga elever gav flera olika förslag på hur de ansåg att en förändring skulle gå till. Bland annat föreslog dom att varje klass borde få ansvar för sitt eget klassrum och göra om det och att eleverna skulle samla in pengar och sedan gå till rektorn och be om hjälp. Ett annat förslag från en elev som svarat på enkäten var att; *allt borde ta och byggas om!!!* De föreslog också att eleverna kunde ta med sig saker hemifrån för att fräscha upp klassrummen, om de nu inte skulle få saker av rektorn. Andra förslag var att skolan borde ha en fixargrupp eller anlita hantverkare, samt skilda toaletter för killar och tjejer. Även på den här frågan föreslog många elever fler inredningsdetaljer, som till exempel; *fler gardiner, bättre bänkar, skönare stolar, växter, nya saker och roligare bilder på väggarna*. Några elever föreslog att skolan borde sätta upp övervakningskameror och att man borde rösta på moderaterna för att få mer pengar till skolan. Vissa föreslog ändringar i schemat och hårdare straff för mobbare. Trots missnöjet med idrottssalen gav ingen av eleverna något förslag på hur den borde förändras.

Många elever svarade; *allt* eller *mycket* på frågan om skolans miljö, något som talar för att de är mycket missnöjda. Man kan se tendenser i svaren till att både tjejerna och killarna är missnöjda med klassrummens utseende men att för killarna är idrottssalen minst lika viktig. För tjejerna verkar det främst vara bristen på "mysfaktor" och inredningsdetaljer i klassrummen som ligger till grund för missnöjet. Ingen av killarna nämnde något om vare sig blommor, gardiner, stolar eller bänkar. Däremot svarade en av killarna att han ville ha en renare skola, medan ingen av tjejerna nämnde något om hygienutrymmen eller städningen.

Även under intervjuerna framkom det att klassrummen var det område på skolan som eleverna var mest missnöjda med. Flera gånger under intervjuerna kom klassrummen upp, de upplevdes som tråkiga och eleverna ansåg att det borde finnas bättre möbler och gärna mer blommor och gardiner i fönstren och gardiner. Eleverna på Staddskolan tog upp flera saker som de ansåg borde ändras med klassrummen. Dels fanns det mycket gamla saker i klassrummen som ingen använde, och dels ansåg de att varje klass borde ha sitt eget klassrum där eleverna kunde förvara sina saker; *det skulle vara mysigare och kännas mer som vårt eget klassrum. Då kanske man skulle vara mer rädd om sakerna också*. Även eleverna från Öskolan ansåg att det skulle vara bra med hemklassrum; *Om varje klass hade eget klassrum blir det mindre spring. Nu springer ju både lärare och elever runt mellan olika klassrum hela dagarna, men om klassen hade ett eget klassrum behövde ju bara lärarna kuta runt*.

Ett av de områdena på skolorna som verkade uppröra mest känslor hos eleverna var skolans elevtoaletter och det var framförallt bristen på hygien och på tvål, som besvarade dem.

Eftersom de själva hade sett hur städningen gick till drog de sig för att uppsöka toaletterna på skolan. En av eleverna uttryckte det på följande sätt; *dom är jätteäckliga, det är smutsigt. Jag tycker dom borde städa där varje dag. Man har ju sett hur dom gör, dom tar bara golven med en mopp och håller i sånt där medel i toan. Men jag tycker att dom borde ta hela toaletten, alltså handfatet och kranarna och alltihop.* Det faktum att ingen av elevtoaletterna på Stadsskolan hade lock på toalettsitsarna bidrog till att utrymmena upplevdes som ofräscha. Eleverna menade också att skolan aldrig kan bli ren eftersom den är så smutsig att all städning görs förgäves; *jag tycker att dom borde städa allting oftare, undrar om dom städar klassrummen egentligen.*

På båda skolorna var eleverna också mycket missnöjda med idrottssalen och omklädningsrummen. När det gäller idrottssalen ansåg de att den var för liten eller i fel form; *den borde vara lika stor som en handbollsplan.* På Öskolan hade idrottssalen byggts om för inte så länge sedan, men utformats på fel sätt så att vissa sporter inte kunde utövas. Eleverna på Stadsskolan påpekade även det dåliga utbudet av redskap; *dom köper in nya varje år, men använder bara dom gamla.*

Alla intervjuade elever ville förändra duschutrymmena och omklädningsrummen; *dom är inte fräscha, jag duschar aldrig, jag sköljer av mig på toaletten.* På båda skolorna upplevde eleverna att omklädningsrummen hade insyn så att de inte kunde byta om i fred. På Stadsskolan fanns dörrar mellan killarnas och tjejernas omklädningsrum som kunde öppnas; *det är jobbigt att folk kan gå in, det blir inte privat liksom.* Även på Öskolan kunde folk utifrån se in i omklädningsrummen, vilket upplevdes som obehagligt och innebar att man inte kunde duscha i lugn och ro; *i våra duschar kan folk se in och hur kul är det liksom!* Andra förslag på förändringar var bättre mat och fler bord i korridorerna; *om det fanns bor i korridorerna kanske man hade suttit och pluggat lite på rasterna och så.* Arbetsmiljöverket anser att det bör finnas minst ett avskilt duschutrymme med omklädningshytt så att den som vill ska kunna byta om i avskildhet (2002: 8).

När det gäller frågan om hur förändringen skulle ske, uttryckte samtliga intervjuade elever att de kände sig maktlösa och att deras åsikter inte togs riktigt på allvar. På båda skolorna upplevde de intervjuade eleverna att de inte har någon makt över eventuella förändringar av skolans fysiska miljö. Klassen på Stadsskolan hade länge velat måla om sitt eget klassrum för att göra det trevligare. De verkade uppgivna inför det faktum att de inte fick respons av vare sig lärare eller rektor. En av deras klassföreståndare skulle föra frågan vidare, men hade ännu efter flera månader inte fått något svar från vare sig lärare eller rektor. Tjejen påpekade också att de måste ha någon som ansvarade för målningen om eleverna skulle måla; *annars blir det kladdigt. Jag fattar inte varför dom inte tar in någon som gör det istället.* I läroplanerna står det att ”de demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever” (Lpo94 i *Lärarens handbok* s 18). Det står inte tydligt inom vilka områden detta gäller så vi antar att det ska genomsyra hela skolans verksamhet och att eleverna också ska känna sig delaktiga i hur den fysiska miljön utformas.

Eleverna på Öskolan påpekade att elevrådet inte har något att säga till om och att lärarna inte riktigt verkar lita på eleverna. Tjejen efterfrågar också mer engagemang från politikerna för elevernas åsikter; *hade man kunnat rösta hade ju kanske det på sätt och vi kunnat vara ett sätt att förändra. Det är ju politikerna som ger rektorn pengar och ibland verkar de inte bry sig om oss alls.* Ingen av de intervjuade eleverna gav konkreta förslag på hur en eventuell förändring skulle gå till utan på båda skolorna gled diskussionerna in på elevernas frustration över att deras åsikter inte tas på allvar.

Lärarna var däremot ganska nöjda med skolans fysiska miljö. Läraren på Stadsskolan var till en början tveksam till om det var något som han själv ansåg borde förändras på skolan men sade sedan att det i så fall var klassrummen som behövde göras trevligare och målas om och få gardiner. Han menade att eleverna hela tiden uttrycker sitt missnöje över klassrummen och ofta erbjuder sig att göra det själva. Eftersom det aldrig hände något antog han att det inte fanns några pengar. Han sa också att han har hört att skolan ska göras om; *dom pratar om att skolan ska renoveras, men det har dom ju gjort sedan jag började så vi får väl se*. Läraren på Öskolan uttryckte sig i mycket positiva ordalag om uppehållsrummet och skolans omgivning, men sade också att hon skulle vilja att varje klass på skolan hade ett eget hemklassrum. Hon uttryckte också missnöje över lärarnas arbetsplatser och att det ofta inte fanns tvål på skolans toaletter.

Hur den fysiska miljön påverkar eleverna

Till en början var de flesta eleverna tveksamma till om deras inställning till skolan påverkas av hur skolan ser ut. Endast ett par av dem svarade att de blir påverkade. Bland annat har dom svarat att dom blir trötta av klassrummens tråkiga utseende; *det skulle vara trevligare om det såg trevligare ut*. Det skulle vara bättre att arbeta på lektionerna om de satt på bekväma stolar; *det är inte kul att sitta och jobba i typ en timme på en jätteobekväm stol*. Någon tog också upp elevernas arbetsmaterial; *om det tex är dåliga böcker kanske man inte vill arbeta och skolan måste bli fräschare*.

Samtliga var däremot överens om att om att en förbättring av miljön skulle förändra deras inställning till skolan. Flera svarade att de skulle må; *mycket bättre!* och trivas bättre om den fysiska miljön förändrades och några anser att skolarbetet skulle bli; *roligare, mycket roligare*. De flesta elever ansåg att en förändring skulle påverka deras inställning till skolarbetet och har svarat att de skulle bli; *piggare, gladare, jobba bättre och känna sig mer bekväma i klassrummen*. En uttryckte det på följande vis; *gladare miljö, gladare mej, mej jobba mer*. En av dem påpekade också att om toaletterna var fräschare skulle hon gå på toaletten i skolan är därmed kunna koncentrera sig bättre på lektioner. En av dem skrev; *om det är en fin skola blir man mer positiv och motiverad att gå där och lära sig*. En kille har svarat att *det skulle påverka idrotten*.

Flera nämnde också betydelsen av ett fint klassrum och att det skulle göra skolarbetet roligare. Några svarade till exempel; *det är ju trevligare att arbeta i en fin och bekväm omgivning* och *om man kommer in i ett fult och tråkigt klassrum orkar man inte lika mycket*. Några påpekade även att bättre syre i klassrummet skulle medföra att eleverna inte skulle bli så trötta på lektionerna och inte ha huvudvärk lika ofta.

Inte heller de intervjuade eleverna ansåg först att deras inställning till skolan påverkades av dess fysiska miljö. När vi utvecklade frågan och gav konkret exempel på vad vi menade var dock samtliga överens om att de påverkades. På Stadsskolan hade båda eleverna vissa lektioner i ett av två omgjorda klassrum och de ansåg att det kändes bättre att gå in i de fina klassrummen. Tjejen menade dock att hennes benägenhet att gå in i klassrummet påverkades negativt av det faktum att hon ogillade ämnet, som var språkval. Killen svarade att; *man kanske inte skulle skolka så mycket om det var trevligare att gå in där*.

Killen på Öskolan svarade bland annat; *är det grått bli man ju hängig* och att en fräsch och fin skola skulle innebära ökad trivsel och gladare humör. Tjejen menade att hon påverkades negativt av att det ofta luktade fisk på skolan. Hon ansåg att det var svårt att koncentrera sig på lektionerna när det luktade illa i skola.

Svenska kommunförbundets säger i sin rapport (*Lokalernas betydelse för skolan 2003*) att även om den fysiska miljön i skolan är av stor betydelse, är det ändå läraren kompetens och skolans ledarskap som påverkar eleverna och deras prestationer mest (8). Samtliga elever i vår undersökning ansåg att de skulle påverkas positivt av en förändring av klassrummen. Bland annat menade de att de skulle tycka det var roligare att gå in i ett klassrum som var fint och hade fler blommor mm. En av dem ansåg att han troligtvis skulle orka mer i skolan om han inte behövde bry sig om hur det såg ut och en annan uttryckte det på följande sätt; *men det är ju som när man köper nya skor. I början är man jätterädd för att smutsa ner dem, men efter ett tag bryr man sig inte, då kan man lika gärna förstöra dem mer*. Eleverna på Stadsskolan påpekade att de framförallt skulle vilja ha roligare saker på väggarna och inte som nu planscher som eleverna själva har gjort; *en plansch på Jupiter, hur kul är det att titta på?* Eleverna från Öskolan påpekade att de kände sig stressade av att hela tiden behöva byta klassrum och att ett hemklassrum skulle förbättra deras koncentration; *hade man inte behövt springa runt hela tiden och kolla på klockan och så, så hade man kanske kunnat koncentrera sig bättre också*.

Lärarna ansåg båda till att börja med att elevernas inställning till skolan påverkades av dess fysiska miljö. Den intervjuade läraren på Öskolan menade att alla påverkas av den omgivande miljön var vi än befinner oss. Hon trodde att en förändring skulle märkas om alla fick var sitt hemklassrum som klassen får sätta sin egen prägel på och att det gemensamma ansvaret för klassrummet skulle framkalla en mer positiv stämning i varje klass och en ökad sammanhållning. Hon ansåg även att hennes arbete påverkades av skolans fysiska miljö, eftersom även hon trivs bättre i en fin miljö och påpekade även att hennes arbetsplanering påverkades av att hon alltid behövde tänka på vilken sal hon skulle vara i och vilket material som fanns där.

Läraren på Stadsskolan menade att eleverna påverkas negativt av att skolan är smutsig. Vid förtydligande av frågan var han däremot mer tveksam till om elever påverkas av den fysiska miljön. Han menade att det såklart var trevligare att komma till en fin skola, men att han själv inte hade upplevt någon förändring hos eleverna beroende på hur klassrummet såg ut. Han hade lektioner i både slitna och uppfräschade klassrum men ansåg att eleverna arbetade lika bra var de än var. Han utvecklade sina funderingar med att säga att han trodde att elevers inställning till skolan beror mer på deras personlighet än på den fysiska miljön; *Men jag menar så här: om man ser till en enskild elev så tror jag inte att han eller hon ändrar sin inställning för att dom är i ett finare rum. Inställning är något som man bär med sig, det finns ju inom varje elev vad han eller hon tycker om skolan. Det handlar mer om personen tror jag. Men om man ser till helheten så blir allt så klart bättre om det är fint omkring*. Han trodde att stämningen mellan eleverna skulle bli mer harmonisk om de befann sig i en trevligare miljö, men sade också att den förändringen inte är mätbar eftersom det handlar om en känsla och därför är svår att se. När det gällde hans egen inställning till sitt arbete ansåg han inte att han påverkades av skolans fysiska miljö. Han menade att han egentligen aldrig tänkte på hur det såg ut runtomkring honom, men sade samtidigt att det alltid är trevligare att befinna sin i en fräsch miljö.

Båda lärarna ansåg att stämningen på skolan och i klasserna påverkas av den omgivande miljön. Den manlige läraren var något mer tveksam till om förändringen skulle märkas och den kvinnliga ansåg att en förändring definitivt skulle påverka eleverna positivt

10. Analytisk diskussion

Makt

”Rektorn godkände inte fùrgen, eller så var det M (lärare) som var för slö”

Genom vår undersökning har vi upptäckt tydliga tecken på att det råder ett antal olika maktförhållanden och strukturer på de olika skolorna. Dessa förhållanden och strukturer tycks bidra till att skapa bland annat en känsla av maktlöshet men även en vi och dom känsla. Genom elever och lärares svar kan man se att det finns olika maktförhållanden inom skolan. Det finns grupperingar så som elever - lärare men även elever och lärare – skolans ledning. Förutom dessa finns det säkerligen en uppsjö av olika grupperingar mellan elever och övrig personal.

Att det finns en känsla av maktfördelning mellan elever och lärare blir tydlig när man studerar elevernas svar på de olika frågorna. Eleverna berättar upprepade gånger om hur de har kommit med önskemål om att bland annat få måla om klassrummen men att inget hänt därefter. Man får en känsla av att eleverna upplever att de vill ta ansvar men att de inte får gehör för sina idéer och förslag. Under en av intervjuerna på frågan hur elever anser att en förändring av skolmiljön kan gå till blir detta mycket tydligt:

Intervjuaren: *Hur skulle förändringarna gå till?*

Elev 1: *Inte via elevrådet i alla fall! De har typ inget att säga till om på den här skolan.*

Elev 2: *Det är väl bara att försöka säga till lärare om man har nån idé eller önskemål så kanske de kan föra det vidare, högre upp liksom.*

E 1: *Fast ibland känns det som om det inte lyssnar på vad man säger...*

Int. : *Hur menar du då?*

E 1: *Jag tror att vissa lärare ibland är lite rädda för att förlora makt eller vad man ska säga. De vill liksom inte släppa för mycket ansvar till oss elever. Kanske litar de inte på oss, inte vet jag.*

Här kan man även se hur detta maktförhållande mellan elever och lärare kan skapa en känsla av maktlöshet hos eleverna. De beskriver att det i princip inte spelar någon roll om de tar ansvar och visar initiativ eftersom ändå ingen lyssnar på dem. Det går att urskilja två av de härskartekniker som Berit Ås har tagit fram och som Svaleryd beskriver (s 66ff). Dels tycks lärare och rektor osynliggöra eleverna genom att låtsas som de inte ser eller hör deras åsikter och dels verkar de underhållas information från eleverna genom att aldrig ge dem en tydlig förklaring på varför de inte får gehör för sina önskemål.

Man kan även se tendenser på misstro från elevernas sida. Detta blir tydligt under en av intervjuerna när eleverna berättar att de tycker att elevtoaletterna är smutsiga och äckliga och de funderar kring städningen. De berättar hur deras lärare har talat om för dem att de städas dagligen, men eleverna tycks inte tro att det stämmer, eftersom toaletterna ser ut som de gör. Under intervjuerna med lärarna berättar de även att de anser att de toaletter som är reserverade för skolans personal är i bättre skick än elevtoaletterna. Detta kan eventuellt bidra till elevernas känsla av maktlöshet gentemot lärarna på skolan.

Man kan även se att det tycks finnas en maktfördelning mellan elever tillsammans med lärare och skolans ledning. Både elever och lärare anger att det är skolans rektor som har huvudansvaret och det sista ordet i frågor rörande skolmiljön. Även i detta förhållande tycks det finnas inslag av misstro och känslor av maktlöshet. Läraren på Stadsskolan berättar; *fast dom (skolans ledning) pratar om att skolan ska renoveras, men det har dom ju gjort sen jag började så vi får väl se.* Man kan även se hur eleverna känner misstro inför skolans ledning och politiker i samhället; *vi är ju liksom Sveriges framtid men de verkar inte bry sig speciellt mycket om det. I skolan läggs ju liksom grunden för framtiden så man kan ju tycka att politikerna borde bry sig mer och satsa mer pengar på skolan och oss elever.* Detta citat tyder även på att Björklids (2005) resonemang kring synen på samhällets värdering av elevernas utbildning. Hon menar att trots att forskningen inom detta område är bristfällig så tyder det ändå på att skolans fysiska miljö och dess skick sänder ut ett budskap till eleverna. Den känsla som eleverna får genom att befinna sig i skolmiljön kan vara avgörande för hur de anser att deras utbildning och egna insats värderas av samhället. Lars-Åke Kernell diskuterar i sin bok *Att finna balans* (2002) vikten av de förväntningar som läggs på oss i en lärande situation. Han menar att de förväntningar vi möter kan betraktas som ett slags kommunikation och om läraren säger att hon/han har höga förväntningar på eleven så är detta det finaste beröm eleven kan få (s 57ff). Vi anser att skicket på arbetsmiljön i skolan kan betraktas som en sorts förväntning som ställs på eleverna. Under vår utbildning och den kontakt vi haft med elever ute på skolorna har vi förstått att de ofta ser miljön i skolan som en måttstock på hur deras arbetsinsats värdesätts och vilka förväntningar som ställs på dem.

Genus

”Jovisst vi sminkar oss inte och håller på men man vill ju ändå kunna duscha i lugn och ro.”

Skolan är en miljö där de unga i vårt samhälle dagligen kommer i kontakt med varandra. Eleverna på vår skola är mellan 13-16 år gamla vilket är en tid i livet där mycket kretsar kring att finna sin identitet. De möten som i skolan uppstår individer emellan präglas bland annat av genusaspekten i detta identitetssökande. I vår undersökning har vi sett tecken på att killar och tjejer skiljer sig åt på en del områden när det gäller deras syn på den fysiska skolmiljön (jfr Hirdman 1988/Svaleryd2003).

Det tycks som om killar och tjejer delvis fokuserar och prioriterar olika saker. Detta blir bland annat tydligt när det gäller deras syn på och tankar kring skolans omgivning. I sitt resonemang fokuserade tjejerna främst på saker som hade med naturen att göra, till exempel berg och grönområden. Killarna däremot tänkte mer på bland annat på områden avsedda för exempelvis sportutövande och då främst dess storlek. De resonerade mycket kring hur stora dessa områden var relaterade till skolans elevantal och hur många elever som utnyttjade dem. Denna typ av resonemang kring storlek, relaterat till antal elever återfanns även i killarnas tal kring andra delar av skolan, så som uppehållsrum och bamba/matsal.

Tjejernas funderingar kring natur och växter fanns även med i deras resonemang kring andra delar av skolan. De berättade till exempel att de skulle önska att det fanns mer växter i klassrummen. När killarna tänkte på klassrummen fokuserade de mer på mer materiella aspekter. Exempel på detta är hur de angav saknanden av material som de ansåg nödvändigt för undervisning, böcker, pennvässare osv. Tjejernas fokusering på till exempel blommor medan killarna talar om arbetsmaterial, vilket bekräftar den könskodning som råder i

samhället och inte minst i skolan (jfr Svaleryd 2003: 30). Blommor och mys betraktas ofta som något karaktäristiskt kvinnligt medan män anses mer fokuserade på att arbeta och prestera.

Man kan även se skillnader tjejer och killar emellan, när det gäller deras syn på skolans hygienutrymmen. Även om båda grupper var missnöjda med skolans omklädningsrum såg deras missnöje olika ut. Tjejerna tenderade att klaga på att duscharna var för små, smutsiga och äckliga och att de därför ibland undvek helt att använda dem. Killarna var även de missnöjda med duschutrymmena men de fokuserade mer på aspekter rörande trygghet. De beskrev hur andra utifrån kunde se in i duscharna och att dörrar mellan rummen gick att öppna vilket skapade en känsla av osäkerhet. Omklädningsrummen var både killar och tjejer från båda skolorna missnöjda med. Att inte kunna känna att man kan byta om och duscha i en fräsch och avskild miljö skulle säkerligen inte vara acceptabelt på andra arbetsplatser och under högstadieåren utvecklar många ungdomar en medvetenhet om kropp och kön som om möjligt gör det ännu känsligare att hela tiden vara orolig för att någon annan ska komma in när man byter om. Även tjejerna tog delvis upp att dörrar gick att öppna men de fokuserade mer på det skick som själva duscharna var i. En vanlig uppfattning i dagens samhälle är att tjejer är mer fokuserade på hygien än vad killar är. Paetther menar exempelvis att det som vi ser som ”naturligt” hos de olika könen inte har något med själva könet att göra utan med människors uppfattningar om vad som tillhör de olika könen, det vill säga kön som en social konstruktion snarare än biologisk fastställd sanning (1998: 43f).

Generellt sett kan sägas att tjejerna tenderade att värdera detaljer som blommor, gardiner och skolans ”mysfaktor” högre än vad killarna gjorde. Killarna däremot tog oftare upp aspekter så som olika utrymmens storlek i relation till elevantal och tillgängligt material, bland annat klassrum och gymnasium.

Kaos/Ordning

”När skolan köper in grejer är det väl allas ansvar att de inte förstörs”

”Ett oengagerat intryck som tex. dålig ordning, bristande städning och negativ information förmedlar ett negativt budskap om bristande omsorg” (Björklid s 22). Utifrån de svar eleverna lämnat ser man tydligt att majoriteten av dem eftersträvar en mer ordnad och fräsch miljö. När det gäller klassrummen är det framförallt bristen på inredningsdetaljer som kommenteras, men många upplever också klassrummen som mycket stökiga. Det faktum att många salar saknar hela och användbara stolar och bänkar, bidrar till att de upplevs som stökiga och kaotiska. En elev påpekade att lektionsarbetet blir lidande på grund av de olika möblerna, eftersom det är svårt att arbeta om man till exempel sitter på en hög stol vid en låg bänk.

Både elever och lärare tycks också sakna delar av de undervisningsmaterial som de anser sig behöva och mycket av det som används verkar också vara gammalt och slitet. Flera elever, och även en av lärarna, påpekade också den bristfälliga akustiken i klassrummen som medför att ljudnivån blir mycket hög och försämrar elevernas koncentrationsförmåga. Eleverna tvekade inte att erkänna sin egen del av kaoset och menade att när delar av skolan är så slitna, smutsiga och nergången bryr de sig inte om i fall de förstör mer.

På Stadsskolan tycks också bristen på utrymme anses vara en bidragande orsak till oordningen. Framförallt läraren, påpekade att skolans uppehållsrum och även matsalen var för små för antalet elever som vistades där. Han hade märkt en stor skillnad när en årskurs hade

varit på praktik under våren. De elever som var kvar på skolan hade under de veckorna haft mycket mer plats att vistas på och att det bidrog till att rasterna blev lugnare.

Ehn och Löfgren menar att kaos kan vara en möjlighet för vissa grupper att visa sitt missnöje och ses som alternativ för att bryta sig ur den etablerade ordningen (2001: 53). Både elever och lärare var överens om att alla har ett ansvar för hur den fysiska miljön ser ut och bevaras. Framförallt eleverna, uttryckte en förståelse för att politikerna inte gärna vill satsa pengar på att förbättra skolmiljön, eftersom det alltid finns några som förstör. Men de menade också att de själva ibland bidrog till att försämma miljön genom att exempelvis kladda på bänkarna, förstöra böcker, stolar och bänkar. De menade att det var ett sätt för dem att visa att de inte brydde sig, men det kan också vara ett sätt att visa sitt missnöje för den rådande miljön och sin frustration för att ingen vuxen tycktes ta dem på allvar (jfr Ehn & Löfgren 2001).

Svenska kommunförbundet konstaterar i sin rapport *Lokalernas betydelse för skolan* (2003) att elever prioriterar den fysiska miljön i skolan i mycket högre grad än vad skolpersonalen gör. Enligt deras undersökning är den fysiska miljön det område som elever anser är klart viktigast och städningen och hygienien är en viktig del av det. Eleverna i vår undersökning upplevde att den bristande hygienien i skolan var ett stort problem. Flera uttryckte sin ovilja mot att använda skolans toaletter eftersom de enligt deras mening inte städades ordentligt. En smutsig miljö bidrar till känslan av oordning, och känslan av kaos förstärks säkert ytterligare av att som elev inte känna sig bekväm med att använda skolans toaletter och duschar.

Anna-Sofia Lundgren tyckte sig se en tendens till att eleverna i hennes undersökning var mycket positiva till att skolans numera hade en friare form än den haft under tidigare generationer (2000: 49). Hon uppfattade det också som att eleverna i viss mån tycktes längta tillbaka till den ordning och enkelhet som de trodde fanns i skolan förr. Ingen av eleverna i vår undersökning nämnde något om hur skolan var förr, men även bland dem blev deras längtan efter en mer ordnad och enkel skola tydlig. Både på Öskolan och på Stadsskolan efterfrågade eleverna hemklassrum. Orsakerna till önskemålet skiljde sig något mellan skolorna. Eleverna på Stadsskolan ansåg att hemklassrum skulle innebära att skolan skulle bli mysigare men på Öskolan menade eleverna att hemklassrum framförallt skulle minska stressen då de hela tiden behöva springa mellan olika salar. Båda skolorna trodde det skulle bli en lugnare och mer ordnad skolmiljö med hemklassrum. De trodde också att det skulle innebära att skadegörelsen på skolan minskade eftersom eleverna då fick ta ansvar för "sitt eget" klassrum. De menade också att det skulle bli mer ordning om eleverna fick förvara sina saker i sitt eget klassrum istället för att som nu hela tiden springa fram och tillbaka mellan klassrummen och skåpen i korridorerna. Hemklassrum skulle också innebära en möjlighet att fräscha upp skolan och rensa bort allt onödigt som de upplevde fanns i salarna.

Björklid menar att strävan efter en mer ordnad fysisk miljö också kan handla om en önskan att skapa ordning bland de människor som befinner sig i den aktuella miljön (2005: 83). Önskemålen om en mer ordnad och strukturerad fysisk miljö i skolan är uppenbara i elevernas svar, men samtidigt kan en viss irritation över att andra elever stör ordningen skönjas.

Eleverna verkade eniga om, ville de ha en förändring måste de själva visa för rektor och skolledning att de kan ta ansvar för den fysiska miljön och uppskattar när det är fint. Även om eleverna gav en mängd olika förslag på vad som borde förändras på skolan och hur det skulle gå till, uttryckte de irritation över att inget hände. De hade ändå full förståelse för att de var så. Stadsskolan har sedan länge haft problem med att någon eller några elever sätter igång brandlarmet så att brandkåren måste komma. Eleverna på Stadsskolan menade att de elever

som gjorde detta tog pengar från skolan som annars kunde gå till att exempelvis måla om klassrummen. De var mycket väl medvetna om att det kostar mycket pengar varje gång det händer och verkade enligt vår uppfattning, uppenbart irriterade på de elever som gjorde så.

Sociokulturellt perspektiv

”Alla trivs ju bättre i en fin miljö”

Som vi tidigare nämnt talas det ofta och mycket om vikten att ge elever en trygg och utvecklande läromiljö, något som i de flesta fall verkar syfta på den mentala miljön i skolan. Detta är också en viktig del av det sociokulturella perspektivet och Dysthe poängterar vikten av att skolan lyckas skapa en miljö för lärande där elever känner sig accepterade (2003: 38). Hon menar att genom att elever känner sig delaktiga och uppskattade, blir de också mer motiverade att fortsätta lära sig. Även om det sociokulturella perspektivet handlar mycket om den mentala inlärningsmiljön, går det att dra tydliga paralleller till skolans fysiska miljö. Precis som Björklid tydligt understryker, speglar den fysiska miljön i skolan hur samhället värderar elevernas utbildning (2005). En sliten och nedgången miljö bidrar till att elever inte känner sig uppskattade och att deras arbetsinsats inte värderas särskilt högt. Bristen på uppskattning gör det följaktligen svårare att motivera dem för fortsatt lärande.

Nästan samtliga elever i vår undersökning var övertygande om att de skulle må mycket bättre, trivas bättre och eventuellt också arbeta bättre om den fysiska miljön i deras respektive skolor var fräsch och trevlig. Även om de själva inte direkt påstod att deras arbetsinsats och deras motivation skulle förbättras om miljö var trevligare, kan man ändå dra slutsatsen att ökad trivsel skulle innebära ökat intresse för skolan och därmed också för skolarbetet. Läraren på Stadsskolan menade att ökad trivsel är en känsla hos eleverna som inte är mätbar och troligtvis inte heller synlig, men att en bättre miljö skulle inverka positivt på majoriteten av elevgruppen. Läraren på Öskolan var helt övertygad om att omgivningen påverkar alla, även elever och lärare. Men utifrån hennes svar går det inte att utläsa om hon tror att det påverkar arbetsprestationen. Både Björklid och Dysthe poängterar att människor hela tiden utvecklas och lär sig i förhållande till de människor de möter och den miljö de befinner sig i (Björklid 2005/Dysthe 2003). Varje människa utvecklar en relation och en känsla till olika miljöer och om skolan kan förmedla en positiv känsla till eleverna innebär det också att deras syn på skolan som helhet blir positiv och att den känslan kan påverka deras inställning till lärande genom hela livet. John Dewey anses vara en av de forskare som lade grunden till det sociokulturella perspektivet i början på 1900-talet. Han menade att det är en allvarlig missuppfattning att man enbart lär sig bestämda saker under en viss tidpunkt och hävdade att lärande sker hela tiden genom hela livet. Han poängterade också att den viktigaste attityden som kan skapas i läroprocessen är viljan att fortsätta att lära (Vaage i Dysthe 2003: 139). Vi menar att skolans fysiska miljö spelar en viss roll när det gäller elevers vilja att lära. Om elever trivs och känner en starkare lust att gå till skolan, kan det mycket väl avspeglas i deras arbetsinsats.

Det verkar uppenbart att elevernas mentala hälsa påverkas av den omgivande miljön, men det är däremot mer tveksamt om den påverkar deras arbetsinsats i skolan. Läraren på Stadsskolan trodde inte det och endast någon enstaka elev svarade att han/hon skulle jobba bättre. Killen som blev intervjuad på Stadsskolan menade däremot att han eventuellt skulle skolka mindre om klassrummen var trevligare. Vi menar inte att han talar osanning, men är samtidigt tveksamma om det verkligen är klassrummens utseende som avgör om elever väljer att skolka eller inte. Svenska kommunförbundets säger i sin rapport att det är lärarens kompetens och

skolans ledarskap som påverkar eleverna och deras prestationer mest (*Lokalernas betydelse för skolan* 2003: 5). Vi anser ändå att studieresultaten rimligtvis ändå påverkas av den fysiska miljön eftersom skolk och bristfälligt skolmaterial försvårar inläringen, vilket också några av eleverna i vår undersökning påpekat.

Utifrån elevernas svar kan man utläsa en känsla av uppgivenhet. De tycks anse att eftersom skolledningen inte anser att de är värda att lägga pengar på, kan de lika gärna fortsätta att slita på och förstöra skolans möbler, böcker osv. Karsten Hundeide diskuterar i sin artikel "Det intersubjektiva rummet" att man hela tiden tillskriver människor vi möter egenskaper som gör att vi godkänner våra åsikter om och vår inställning mot dem (Hundeide i Dysthe 2003: 144f). Vi upplevde att den fysiska miljön, främst på Stadsskolan, utgjorde en ond cirkel. Eleverna var mycket missnöjda med flera områden av den fysiska miljön och kände en uppgivenhet inför det faktum att aldrig något förbättrades. Inte ens när de själva ville ta ansvar för en förändring hände något och följaktligen bidrog det till förstörelsen. Det föreföll som att skolledningen hade uppfattningen, att en förbättring av skolmiljön inte skulle göras någon skillnad eftersom eleverna ändå förstörde det som fanns på skolan. Deras uppfattning om eleverna legitimerade därför deras förhållningssätt. Eleverna själva menade att de skulle ta mer ansvar för miljön om de gavs förtroende. Flera av dem ansåg att hemklassrum skulle ge dem en möjlighet att visa sig ansvarsfulla.

Kernell diskuterar samspelet mellan en individ och dess omgivande miljö. Hur mycket pengar som samhället väljer att lägga på elevernas skolmiljö kan ses som en förväntning som läggs på eleverna. Om skolmiljön prioriteras kan det bidra till att eleverna känner att deras insats är viktig. Vi menar att eleverna bör lära sig att känna ansvar för den befintliga miljön oberoende av om de anser den vara fin eller ful. Men att vi kan mycket väl förstå deras uppgivna inställning när deras vilja att förändra och förbättra tycks motarbetas av lärare och skolledning. Om eleverna upplevde att de hade ett större förtroende från vuxenvärlden skulle de kanske också anstränga sig mer för att leva upp till det förtroendet.

11. Avslutande sammanfattning

Vi kommer här att göra en kort sammanfattning av vad vi kommit fram till med utgångspunkt i vår frågeställning.

Vad är elever och lärares uppfattning om skolans fysiska miljö?

Det som framkommit tydligast i vår undersökning är att många av eleverna är missnöjda med flera områden av skolans fysiska miljö. Man kan se en tendens som tyder på att eleverna från Stadsskolan tycks vara mer negativt inställda till den fysiska skolmiljön än eleverna från Öskolan. Nästan samtliga elever är missnöjda med klassrummens utseende och även toaletterna och omklädningsrummen som för många verkar vara en källa till obehag. Vid intervjuerna handlade en stor del av elevernas missnöje om deras brist på inflytande. Många av dem ville förändra och ta ansvar, men upplevde att ingen tog dem på allvar. När det gäller den fysiska miljön på Stadsskolan verkar skolans demokratiuppdrag kommit i skymundan och eleverna upplevde sig maktlösa. Även på Öskolan fanns också en frustration över att ingen lyssnade på eleverna, men samtidigt uttrycktes en tillfredsställelse över cafeteria som faktiskt hade initierats och gjorts om av eleverna själva.

Elevernas missnöje över duscharna och omklädningsrummen grundade sig framförallt i att de upplevde dem som mycket ofräscha och att brist på avskildhet. Detta skulle troligtvis inte

accepteras på andra arbetsplatser i samhället. Den intervjuade tjejen på Stadsskolan sade till och med att hon inte vill byta om just av den anledningen, vilket från skolans sida borde vara ett enormt misslyckande. Även om den fysiska miljön inte nämns tydligt i vare sig skollag eller läroplaner är ju en av skolans viktigaste uppgifter att skapa en trygg miljö för alla elever, något som även borde inkludera skolans olika hygienutrymmen. Flera elever påpekade även att skolornas toaletter inte var fräscha och några sade även att de drog sig för att gå på toaletten på skolan och att det påverkar deras koncentration negativt om de måste gå och hålla sig hela dagen. Det var bristen på hygien som var den främsta anledningen till att de drog sig för att uppsöka toaletten.

De båda lärarna tycktes i stort sett vara nöjda med sin arbetsplats, och framförallt läraren på Stadsskolan hade få negativa kommentarer om skolans fysiska miljö för sin egen del. Han var nöjd, men påpekade samtidigt att framförallt klassrummen var ett område som eleverna ofta uttryckte sitt missnöje över. Läraren på Öskolan var också förhållandevis nöjd med sin arbetsplats, men ansåg att hemklassrum skulle förbättra både den fysiska och den mentala miljön på skolan.

Vem har ansvaret för den fysiska miljön i skolan, enligt elever och lärare?

På frågan om vem som har ansvar för hur skolmiljön ser ut och för att förändra den, blev det vanligaste svaret bland både elever och lärare att rektorn var den som i slutändan hade huvudansvaret och det sista ordet. Både genom enkätsvaren och genom intervjuerna med eleverna kan man se att de tycker att rektorn är ansvarig men att de samtidigt anser att alla som vistas i skolan har ansvar för hur det ser ut. Även om eleverna på de båda skolorna var eniga om att alla hade del av ansvaret så var det ändå väl medvetna om att inte alla av deras kamrater såg det så. Eleverna tycks alltså vara eniga om att alla har ansvar för att ta hand om den miljö man befinner sig i, men samtidigt att uttryckte de en förståelse för att rektorn inte satsar mer pengar på t ex nya möbler eftersom eleverna förstör. De tycks alltså vara medvetna om att de försämrar för sin egen del när de förstör saker i skolmiljön.

Vad i skolans fysiska miljö bör förändras enligt elever, och hur ska förändringen gå till?

Utifrån enkätsvaren och intervjuerna kan vi konstatera att elever har många förslag på vad i deras respektive skolors fysiska som borde förändras. Det verkar som om den fysiska miljön är något som de flesta elever tänker på och även reflekterar över och påverkas av. De allra flesta elever som svarat på enkäten och de som vi intervjuat nämner ett eller flera områden av skolan som de skulle vilja förändra. Framförallt är det klassrummen, omklädningsrummen och toaletterna som kommer upp. Eleverna gav flera olika förslag på hur förändringen skulle gå till, men framförallt uttryckte de en vilja av att själva ta ansvar för förändringen. Delvis på grund av att de verkar anse att det är deras enda möjlighet att förbättra miljön. Under vår vfu har vi själva flera gånger hört elever prata med sina lärare om att de vill göra om sina klassrum. Viljan är beundransvärd, men det är samtidigt tråkigt att höra att den främst kommer ur det faktum att de inte tror att något blir gjort annars. Vi har också upplevt att lärarna gärna skulle vilja arbeta i trevligare klassrum, men att de inte anser att det är deras uppgift att underhålla klassrummen och ta ansvar för en renovering. De menar att om klassen får godkänt av rektorn att göra om så kommer det vara lärarnas uppgift att se till att det blir gjort på ett bra sätt, något som de varken har tid eller ork att göra.

Anser elever och lärare att skolans fysiska miljö påverkar elevernas inställning till skolan, lärande och undervisning?

Både elever och lärare verkar eniga om att de påverkas positivt av en trevlig skolmiljö. Bland annat svarade eleverna att de skulle må bättre, trivas bättre i skolan och tycka att det var

roligare att gå till skolan. Det verkar uppenbart att elevernas mentala hälsa påverkas av den omgivande miljön, men det är däremot mer tveksamt om den påverkar deras arbetsinsats i skolan. Läraren på Stadsskolan trodde inte det och endast någon enstaka elev svarade att han/hon skulle jobba bättre.

Referenslitteratur

- Arbetsmiljölagen (1977: 1160)
- Arbetsmiljöverket (2002). *Personalutrymmen för elever*.
- Björklid, P (2005). *Lärande och fysisk miljö. En kunskapsöversikt om samspelen mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Myndigheten för skolutveckling, Stockholm; Liber.
- Dysthe, O (2003) *Dialog, samspel och lärande*. Lund; Studentlitteratur.
- Ehn, B & Löfgren, O (2001). *Kulturanalyser*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Föräldrabalken (1949: 381)
- Gilje, N & Grimen, H (1992). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg; Daidalos.
- Hirdman, Y (1988). Genussystemet – teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning, i: *Kvinnovetenskaplig Tidsskrift* nr 3.
- Hundeide, K (2003). Det intersubjektiva rummet. I O. Dysthe (red.) *Dialog, samspel och lärande* (s 143-166). Lund: Studentlitteratur.
- Kaijser, L & Öhlander, M (1999). *Etnologiskt fältarbete*. Lund; Studentlitteratur.
- Kernell, L-Å (2002). *Att finna balanser*. Lund: Studentlitteratur
- Kindenberg, U (2005). *Skolans arbetsmiljöhandbok för alla i skolan*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet
- Kommunallagen (1991: 900)
- Kristensson, H (2005). *Skolhuset - idé och form*. Lund: Signum
- Lindqvist, K-G (1992). Den moderna skolbyggnaden tar form. I Richardsson, G (red). *Ett folk börjar skolan – folkskolan 150 år, 1942-1992*. Stockholm: CE Fritzes AB.
- Lindstaf, L (2005). I Kindenberg, U *Skolans arbetsmiljöhandbok för alla i skolan*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet
- Lundgren, A (2000). *Tre år i G*. Stockholm; Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Läraryrket (2001) *Lärarens handbok*.
- Paechter, C (1998). *Educating the other: gender, power and schooling*. London: Falmer Press
- Skolverket (2003). *Attityder till skolan. Elevernas, lärarnas, skolbarnföräldrarnas och allmänhetens attityder till skolan under ett decennium*.
- Stukat, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund; Studentlitteratur
- Svaleryd, K (2003). *Genuspedagogik: en tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga*. Stockholm: Liber
- Svenska kommunförbundet (2003). *Lokalernas betydelse för skolan*. Stockholm
- Vaage, S (2003). Perspektivtagning, rekonstruktion av erfarenhet och kreativa läroprocesser. I O. Dysthe (red.) *Dialog, samspel och lärande* (s 119-142). Lund: Studentlitteratur.

Internet:

- Arbetsmiljöverket: www.av.se/temasidor/skolweb (2006-04-28)
- Etikregler för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning:
<http://kursportal.student.gu.se/data/LAU350V06/Kursmoment/etikregler.pdf> (2006-04-18)
- Göteborgsposten: www.gp.se

Tjej Kille

Bilaga 1

Jag är född i Sverige Ja Nej

Här följer några frågor om hur du tycker skolan ser ut och hur det påverkar ditt skolarbete. Försök skriva allt du kommer på och skriv så tydligt som möjligt på raderna under varje fråga.

Hur tycker du att din skolbyggnad ser ut?

Vad tycker du om omgivningen runt skolan?

Vad tycker du om klassrummen?

Vad tycker du om uppehållsrummet?

Vad tycker du om toaletterna?

Vad tycker du om matsalen/bamba?

Vad tycker du om gympasalen och omklädningsrummen?

Tycker du att din inställning till skolan och skolarbetet påverkas av hur skolan ser ut? I så fall på vilket sätt?

Vem tycker du har ansvar för hur skolan ser ut?

Finns det något på skolan som du skulle vilja förändra? I så fall vad?

Hur skulle den förändringen gå till?

Hur skulle den förändringen påverka din inställning till skolarbetet?

Vem har ansvar för att förändra hur skolan ser ut?

Bilaga 2

Intervjufrågor till elev

Var är du född?

Var är dina föräldrar födda?

Hur tycker du att din skolbyggnad ser ut?

Vad tycker du om omgivningen runt skolan?

Vad tycker du om klassrummen?

Vad tycker du om uppehållsrummet?

Vad tycker du om toaletterna?

Vad tycker du om matsalen/bamba?

Vad tycker du om gymnasalen och omklädningsrummen?

Tycker du att din inställning till skolan och skolarbetet påverkas av hur skolan ser ut? I så fall på vilket sätt?

Vem tycker du har ansvar för hur skolan ser ut?

Finns det något på skolan som du skulle vilja förändra? I så fall vad?

Hur skulle den förändringen gå till?

Hur skulle den förändringen påverka din inställning till skolarbetet?

Vem har ansvar för att förändra hur skolan ser ut?

Har du något eget ansvar för hur skolan ser ut?

Intervjufrågor till lärare

Ålder?

Hur länge har du arbetat som lärare?

Hur länge har du arbetat på den här skolan?

Har du arbetat på annan skola? I så fall vilken?

Hur tycker du att skolbyggnaden ser ut?

Vad tycker du om omgivningen runt skolan?

Vad tycker du om klassrummen?

Vad tycker du om uppehållsrummet?

Vad tycker du om toaletterna?

Vad tycker du om matsalen/bamba?

Vad tycker du om gymnasalen och omklädningsrummen?

Vad tycker du om lärarrummet?

Vad tycker du om era arbetsplatser?

Tror du att elevernas inställning till skolan och skolarbetet påverkas av hur skolan ser ut? I så fall på vilket sätt?

Hur tror du att du påverkas av den omgivande miljön?

Tror du att din inställning till ditt arbete påverkas av hur skolan ser ut?

Vem tycker du har ansvar för hur skolan ser ut?

Finns det något på skolan som du skulle vilja förändra? I så fall vad?

Hur skulle den förändringen gå till?

Hur skulle den förändringen påverka din inställning till skolarbetet?

Vem har ansvar för att förändra hur skolan ser ut?

Har du något ansvar för hur skolan ser ut?